

MAK

A meh ëhnaneah voh e Mak ivëh, e Jon, e' a te' to kiun vovoh voh pa Soe Vih. E Mak to hikta te' non pan, e' a paeh va pa havun me ra poa vamomhë pe Ieesu'. Ivëh, no a ma pah te' nat to sosoe suk va voh ne manih pan, 'e Mak to kon tane' voh a soe va pe Ieesu' manih po vavaasis pe Pita', pare' kiun suk en pe'. Ivëhkëk, e Mak to apuh voh manih Jerusalëm, ivëh, ke e' koman to ep voh e non pa kiu pe Ieesu'. Ea se keh ëh o Puk pe Mak 14:51-52, ea se pö' ep va ee manih pan, e Mak to vavaato suk koman hah a non. Vasuksuk ne' to tavus a te' to kiu va'aus non e Pöl pen Banabas manih pa kiu pee.

E Mak to iu non pan a napan va Room, ee a napan poë varih to matop voh ne a ma muhin peo, pan ee se nat o vavaasis pe Ieesu'. Ivëhkëk, manih pa napan poë varih no a ma moeh tah kikis me a ma tah peo va po oeh vëh, to sunpip e non pa ma kokoman pee. Ivëh ka manih po puk pe' ne' to soe pan, 'e Ieesu' varoe kuru to te' me non o kikis me a tasun apuh, ivëh, ke ea kurus a napan va Jiutia', me a napan va Room, ea se nat va no manih pan, e' vamaman e koa' pe Sosenën'. E Mak to vavaato vakis suk rakah non a ma vu tah vatoksean ne Ieesu' to nonok voh non. Ivëhkëk, manih po vavaasis pe', ne' to hikta vavaato itoe' suk non a tah pamëh. E' to vavaato suk non pan, e Ieesu' to kikis oah e non pe susun po ora' hat, me e' A Te' Va Pa Hehe A Ra a ma napan.

E Jon Tövapupui To Vavatvus Non A Soe

Matu 3:1-12, me Luk 3:1-9; 3:15-17, me Jon 1:19-

28

¹ Iva'ih a soe man pe Ieesu' Kristo, e koa' pe Sosenën. ² A soe man pamëh to taneo vavoh manih pa ö ne Aisaëa' a te' vanënën soe to kiun vavoh, pare' soe vamanih pan,

“Pënton ah,

eö' se vanö nös a te' vëh se te' vovoh nös a soe peö' manem pën,

e' se vovoh ka oah,

pare' vamatop a hanan pën.”

Mal 3:1

³ “Manih pa moeh upin a pah te' to vavaoe no ma' pan,

‘Vamatop öm a hanan pe Sunön,

paröm vatotoopin a ma hanan pe'.’ ”

Ais

40:3

⁴ E Jon Tövapupui to te' non pa moeh upin, pare' vavatvus non a soe pe Sosenën, pan a ma napan se pënton, ko panih a ma taate' hat pee, pare pupui rea, ke Sosenën se ihan anoe a ma hat pee. ⁵ A ma napan va pa muhin va Jiutia', me ra napan va Jerusalëm to nö kurus ee ma' pa tēnan a soe pe Jon, pare soe tavus ee pa ma hat pee, ke Jon pupui en pee manih pa ruen Jödën.

⁶ E Jon to ohop non o ohop nee to nok voh pa uvin këmol, pare' voh non o voh to tavi non a vuvuhuneah, pare' ënëën non sih o koka', pare' kakaak non o hun tankekvö va muhin. ⁷ E Jon to vavatvus non a ma soe pe' manih pa napan, pare' soe pan, “A te' vëh se suk a ma' neo', no o kakis pe' to te' oah e non po te' kakis peö'. Eö' hikta vih onöt no' a vatokon, parö' ihan këh eah o uris vëh pa poa

su' pe'. ⁸ Eö! to pupui a no' neöm pa ruen, ivëhkëk e' se pupui a neöm pa Tuvuh Vasio'."

E Jon To Pupui E Ieesu'

Matiu 3:13-17, me Luk 3:21-22

⁹ A ma si' poen to oah ee, ke Ieesu' këh ma' a vöön va Nasarët manuh pa muhin va Galili', e' to nö ma' ke Jon pupui poan manih pa ruen Jödën. ¹⁰ E Ieesu' to tatakin nö këh ko non ma' a ruen, pare' ep in a akis to nö vakëh. Ka Tuvuh Vasio' kunah ma' manih pe' vamanih pa panuh. ¹¹ Ka to tane' ma' manuh pa vöön va kin pe Sosenën, to soe va non manih pan,

“Eën e koa' rakah peö',
eö' to iu oah vi ka nom oah,
parö' vaeö me no' oah.”

E Susun Po Ora' Hat To Punö' E Ieesu'

Matiu 4:1-11, me Luk 4:1-13

¹² Ka Tuvuh Vasio' vanö vëvëhö' en pe Ieesu' manuh pa moeh upin. ¹³ E Ieesu' to te' o 40 poen nën, ke susun po ora' hat punö' poan. E' to te' va'peh me non o tah poa va pa moeh upin, ko ankerö' matop e ne pe'.

E Ieesu' To Taneo En Po Vavaasis Pe'

Matiu 4:12-17, me Luk 4:14-15

¹⁴ E Ieesu' to öök pa muhin va Galili' murin in a ö nee to vaho' ee pe Jon Tövapupui pa nohnoh nën, suk e' to rës e non pa taate' hat ne sunön va Galili' to nonok non. Manih po poen pamëh ne Ieesu' to taneo en pa vavaasis a soe man pe Sosenën manuh Galili'. ¹⁵ E Ieesu' to soe ke ra napan pan, “O poen vih ne Sosenën to vate' voh to tavus en, a Matop Vih pe Sosenën to öök vatët en ma', söm

panih a ma kokoman peöm, paröm vaman a soe man pe'."

E Ieesu' To Vaoe A Taana' Te' Se Suk Poë
Matiu 4:18-22, me Luk 5:1-11

¹⁶ E Ieesu' to hëhë nõ non pa sinten tonon va Galili', pare' ep in e Saëmon, pen e kea pe' Ëndru' to tatana' iian ne pa kë pee, ee pon to tatana' iian ne sih pa kë pee manih pa tonon va Galili', ov in a vavoen. ¹⁷ Ke Ieesu' soe ke rapoë pan, "Suk a ma' neo' öm pom, kö' sih vavaasis a neöm pa vaon a napan, kee hop ma' manih pa Matop Vih pe Sosenën." ¹⁸ Ka varu' rakah vakomanih ne ee pon to këh ee ma' pa kë pee, pare vatet ee pe Ieesu'.

¹⁹ Ke' hë a sih ö hat, pare' ep in e Jëmis pen e kea pe' Jon, a poa koa' oete' pe Sëbëdi' to tok ne po parö', pare vunvun hah ne a kë pee to tökrus. ²⁰ Ke Ieesu' vaoe vëvëhö' rakah en na pee, kee këh ee ma' pe tamëëre Sëbëdi', me ra nap kiu pe' to tok ne po parö', ke Jëmis pen Jon vatet ee pe Ieesu'.

E Ieesu' To Veo Tane' A Ora' Hat Manih Pa Pah Te'
Luk 4:31-37

²¹ E Ieesu' me ra taana' vamomhë pe' to vos ee manuh Kapaneam. Po Poen Apaapo ne Ieesu' to ho en pa iuun hinhin sone' po Jiu', pare' taneo en po vavaasis pe'. ²² A napan to pënton a ma vavaasis pe Ieesu', pare pah töhkak vahat ee. E' to hikta te' va non manih po te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, * ahik, e' to vavaasis me non o kikis.

* **1:22:** [... o Vavaasis pe Mosës] E Sosenën to he' koe a ma Vavaasis varih pe Mosës manih pa napan va Israël. Ep na pa tonun o Puk to te' non a Kölösöri' pa maaka vavih a tah no o Vavaasis pe Mosës to soe non.

²³ Manih po poen pamëh a pah te' to te' non koman iuun hinhin sone', no a pah ora' hat to te' non pe', e' to pah kokoe' suntan en pare' soe pan, ²⁴ “Koe ka möm ah, ataeah nën to iu nom manih pemöm, Ieesu' va Nasarët, eën nö ma' pa mirö' a möm öh? Eö' to nat e no' pën a Te' Vivihan pe Sosenën.” ²⁵ E Ieesu' to sirö' a ora' pamëh, ko soe pan, “Vatotomin ah! Parën këh tavus ma' a te' manem.” ²⁶ Ka ora' hat pah kö suntan en pa te' pamëh, pare' pah kokoe' suntan en, ko këh tavus en pe'. ²⁷ Ka napan vatötöhhak rakah ee, pare taneo ee pa vaiihi koman hah pan, “Ataeah rakah iva'ih? E' a ma vavaasis voon, to te' me non o kikis o pöh apuh rakah, e' se ta' o ora' hat, kee tēnan e pa soe pe'.” ²⁸ Ivëh, ko vahutët va pa ma tah apa'puh ne Ieesu' to nok voh nö vëhö' rakah en pa ma ö kurus va pa muhin va Galili'.

*E Ieesu' To Vato' Hah E Noan E Pita'
Matiu 8:14-15, me Luk 4:38-39*

²⁹ O poen nee to këh tavus ma' a iuun hinhin sone' po Jiu', pare nö totoopin rakah ee manuh pa iuun pe Saëmon pen Ëndru', e Jëmis pen Jon to nö va'peh me rae. ³⁰ E noan e Saëmon to koroh non tevan to hara' non a hiinana, ka napan soe vëvëhö' kee pe Ieesu' pe noan e Saëmon. ³¹ Ke Ieesu' öök en manuh pe', pare' öt en pa koreneah, ko kë vasun en pe', ka hiinana hik këh en pe', ke' sun ko vamatop en pa taëen pee.

*E Ieesu' To Vavato' Hah A Ma Nap Peo To Hara'
Ne A Ma Vu Mët
Matiu 8:16-17, me Luk 4:40-41*

³² Pa matanpoen no a potan to kunah en, ka napan te'te' ee ma' pa napan varih to hara' ne a ma mêt, me ro te' varih no a ma ora' hat to te' hop ne manih pee. ³³ Ka napan va pa vöön apuh pamëh tönun ee ma' manih pa matan in a iuun pamëh. ³⁴ Ke Ieesu' vavato' hah en pa ma napan to te' me ne a ma vu mêt, pare' veo vavah en po ora' hat, ko ora' hat poë varih nat e ne pe' e Ieesu', e koa' pe Sosenën, ivëh ke' soepip en po ora' pa vaato.

*E Ieesu' To Nönö Vah Kov E Non Manih Galili'
Luk 4:42-44*

³⁵ Pa pöstakah rakah ne Ieesu' to sun, pare' këh tavus en pa iuun, ko këh en pa vöön, ko nö en pa ö totomin no ahikta te' to te' non, pare' hinhin e non nën. ³⁶ E Saëmon me ra ma upöm pe' to nö ee pa vaiu poë. ³⁷ Ee to taum poë, pare' soe ke poë pan, “A nap peo rakah to vavaiu vah ka nom oah.” ³⁸ Ke Ieesu' piun va in a soe pee manih pan, “Koe voh öm, ka nö voh pa ta ma meh vöön vatët manih, eö' se vatvus pet a Soe Vih manih pee, suk ataeah, e' a tah ne eö' to nö suk voh ma'.” ³⁹ Ke' nö vavah en manih pa ma ö muhin va Galili', pare' vavaasis non a ma napan manih koman a ma iuun hinhin sone', pare' veo këh en po te' po ora' hat.

E Ieesu' To Vato' Hah A Pah Te' To Te' Me Non A Mët Töpa'

Matiu 8:1-4, me Luk 5:12-16

⁴⁰ Ka pah te' to te' me non a mët töpa' nö ma' manih pe Ieesu', pare' vatokon, ko ook marën e Ieesu' se va'aus poan, pare' soe pan, “Eën se keh iu nom kën vato' hah eom peö'.” ⁴¹ E Ieesu' to uruan vörep a te' pamëh, ko vaket poan, pare' soe pan,

“Eö' to iu e no' pa ö nën se voon hah. Voon ah.”
 42 Ka varu' rakah vakomanih no a mët töpa' to hik
 këh en pe', ke' vih hah en. 43-44 Ke Ieesu' vuhvuh
 vakis poan, pare' soe pan, “Matop nom ah. Eën se
 nat nom vavatët a tah va'ih to tanok pa sioniumah
 pa ta ma meh te'. Ivëhkëk, eën se nō totoopin na
 manuh po te' ësës he', ko vataare a sioniumah me o
 he' pën. Ka te' ësës he' ës ke na e Sosoenën vamanih
 pa ö no Vavaasis pe Mosës to soe vavoh non. Ivëh,
 ka napan se nat ne a mët pën to hik en, kën voon
 hah eom.” 45 Ivëhkëk, a te' pamëh to këh e Ieesu',
 pare' taneo en pa vahutët vavah a ö ne Ieesu' to
 vato' hah poan manih pa ma ö kurus. Ivëh, ke
 Ieesu' hikta onöt rakah non a vos vavah pa ma
 vöön pa matëëra napan. Ivëh, ke' te' e non pa ö
 totomin no ahikta te' to te' non, ka napan nönö e
 ne ma' manih pe'.

2

E Ieesu' To Vato' A Te' Tëtënkun Matiu 9:1-8, me Luk 5:17-26

1 Ka ma si' poen oah ee, ke Ieesu' vos hah en
 ma' manih Kapaneam, ka napan pënton a soe to
 soe non pan, e Ieesu' to te' non pa iuun kokoroh
 pe'. 2 Ka nap peo tönun ma', ka koman iuun puh
 rakah en, ka hikta si' ö to te' akuk non, o matan
 hopa' me o puh rakah, manih po poen ne Ieesu'
 to vavaasis non raoe. 3 Ka taana' te', te' ee ma'
 pa te' tëtënkun manih pe Ieesu'. 4 Suk ataeah, a
 napan to peo, ivëh, kee hikta antoen ne a te' ho
 a te' tëtënkun pamëh manuh pe Ieesu'. Ivëh, kee
 te' peah ee pa te' tëtënkun pamëh manuh pa tonun
 iuun vëh ne Ieesu' to te' non. Pare tai ee pa ma si

vös in a tonun iuun pamëh, pare vöknah totoopin ee na pa te' pamëh to koroh non po pan pe' manuh pe Ieesu'. ⁵ E Ieesu' to inan o vaman pee, ivëh, ke' soe ke a te' tètënkun pamëh pan, “Koa' peö', a ma hat pën nö' to ihan anoe eo' pee.”

⁶ Ka ma te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës to pët iho' e ne nën, ka manih pa ma kokoman pee nee to koman aven e ne pan, ⁷ “E' te' vah va non nih, ka te' vëh sosoe va non manih? A te' vëh to sosoe o'oah e non pe Sosenën, ahikta pah te' to onöt non a ihan anoe a hat pa meh te'. E Sosenën varoe to antoen non a ihan anoe a ma hat po te'.” ⁸ E Ieesu' to nat oho' en na pa ma kokoman vakoaan pee, ivëh, ke' soe ke raoe pan, “Suk ataeah nöm to te' me nem a ma vu kokoman varih? ⁹ E' hikta te' hiva' non pa soe ke a te' tètënkun pan, ‘A ma hat pën nö' to ihan anoe’. Suk ataeah, o upöm te' hikta antoen ne a inan vamanih pan a ma hat pe' to hik ee. Ivëhkëk, e' to hiva' oah e non pa soe ke a te' tètënkun pan, ‘Eën se sun, parën kon o pan pën, ko nö eom’. Suk ataeah, a ma napan se ep ne pan a te' pamëh to to' hah en. ¹⁰ Ivëhkëk, eö' se vamaaka ka neöm ta pah tah, köm se vaman, ko nat ka neo' e Koa' Te' Pa Napan Kurus to te' me no' pa tasun manih po oeh marën a ihan anoe a ma hat.” ¹¹ Ivëh, ke' soe ke a te' tètënkun pamëh pan, “Eö' to soe ka oah, sun ah, parën kon o pan pën, ko nö eom manuh pa iuun pën.” ¹² Manih pa matëëra napan varih to ep ne, no a te' tètënkun pamëh to sun vëvëhö' rakah en, pare' kon o pan pe' ko nö en. Ka napan kurus varih to ep ne to pah töhkak vahat rakah ee. Ko kë ee pa ëhnan e Sosenën, pare soe pan, “Ea to hikta ep moaan voh no ta ma meh tah

to matan va ne manih!”

*E Ieesu' To Vaoe E Livaë
Matiu 9:9-13, me Luk 5:27-32*

¹³ E Ieesu' to käh en ma' pa vöön va Kapaneam, pare' hëhë vah non pa sinten a tonon va Galili', ka nap peo nö ee ma' manih pe', ke' taneo en pa vavaasis rae. ¹⁴ Ko poen ne' to nönö nö non, pare' ep in a te' kokon takis to iho' non pa iuun kokon takis. A ëhnaneah e Livaë, e' e koa' pe Apias. Ke Ieesu' soe ke poan pan, “Suk a ma' neo' ah.” Ke' sun, ko vatet en pe Ieesu'

E Ieesu' To Vaëën Va'peh Me Ra Napan No A ma Taate' Pee To Hat

¹⁵ O poen ne Ieesu' to ënëën non pa koman iuun pe Livaë, a nap kokon takis o pöh peo rakah, me ro upöm te' no a ma taate' pee to hat, e'e to ënëën va'peh me ne Ieesu' me ra ma te' vamomhë pe'. Ee a ma napan poë varih to vavatet tamoaan vah ne e Ieesu'. ¹⁶ O te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, e'e o Parësi', ee to ep in e Ieesu', me ra napan no a ma taate' pee to hat to ënëën va'peh me ne e Ieesu'. Ivëh, kee hi a ma te' vamomhë pe' pan, “E' te' vah va non nih ke Ieesu' ënëën va'peh me e non pa nap kokon takis, me ro te' no a ma taate' pee to hat?” ¹⁷ E Ieesu' to tēnan a soe pe pare' piun a soe pee ko soe pan, “O te' varih to hikta hara' ne a mët, e'e to hikta onöt ne a nönö pa ep e rökta'. Ahik. A napan varoe varih to hara' ne a mët to nönö ne sih pa ep pe rökta'. Eö' to hikta nö voh ma' pa va'aus o te' varih to koman ne pan ee ro totoopin. Ahik. Eö' to nö voh ma' pa va'aus o te' varih to nat va ne manih pan ee ro te' hat.”

E Ieesu' To Sosoe Suk Non A Taate' Vapenpen Pa Taäen

Matiu 9:14-17, me Luk 5:33-39

¹⁸ O pöh poen no a ma vamomhë pe Jon Tövapupui, me ro Parësi' to vapenpen ne pa ëën. Ka ma pah to Parësi' me a ma pah te' vamomhë pe Jon Tövapupui to nö ma' pe Ieesu', ko hi poë pan, “Vahvanih, ko te' vamomhë pe Jon Tövapupui me ro te' vamomhë po Parësi' vapenpen e ne pa ëën, ivëhkëk, o te' vamomhë pën to kök ee pa taate' pea, pare hikta vapenpen ne pa ëën a taäen, suk ataeah?” ¹⁹ Ke Ieesu' piun, ko soe ke raoe pan, “E' kës to vih e non pa ö no a ma te' pe voe tövaen vavoon se vapenpen e ne pa ëën? Ahik rakah. E voe tövaen vavoon se keh te' va'peh me non raoe, e'e hikta se vapenpen ne pa ëën. Suk ataeah, ee to vaeö me e ne pe voe tövaen vavoon. ²⁰ Ivëhkëk, a ma poen se tavus ma' no upöm te' se me ke ee pe voe tövaen vavoon ke' kën en pa ma te' pe'. Manih po poen pamëh e'e se vapenpen ee pa taäen. Suk ataeah, e'e to tamak e ne poë.

²¹ “Ke Ieesu' he' a meh poa soe manih koman a soe vapipino', pare' soe pan, “Manih po vavaasis vamoan ea se nat no vahovën me no o vavaasis voon peö'.” Pare' soe pet en pan, “A te' to hikta onöt non a ö se' kon a ta rara voon marën a kun pip a töhko' vëh to te' non po rara vamoan. E' se keh nok va nën, o rara voon se kurus va'puh en pa töhko' va po rara vamoan, suk o rara voon se sone' en.” ²² Ke Ieesu' vavaato avoe' e non pare' soe pan, “A hikta te' me se isu o voaën voon manih po pëk vamoan nee to kun po kap sipsip. E' se keh isu en po voaën voon o voaën voon se kurus en po

pëk vamaan. Suk o pëk vamaan to hikta onöt non a tëptot. Ivëh, ko pëk se tökrus en, ko voaën tako' en. Ahik. Eöm se isu o voaën voon manih po pëk voon nee to kun po kap sipsip.”

Ivëh, ka se nat no öt vatös in o vavaasis vamaan me o vavaasis voon pe Ieesu'.

*A Soe Va Pa Vapenpen A Taëën Po Poen Apaapo
Matiu 12:1-8, me Luk 6:1-5*

²³ Po pöh Poen Apaapo ne Ieesu' to nönö vah non manih pa koman a rak vëh nee to nep voh a kon. A ma vamomhë pe Ieesu' to nönö va'peh vah me e ne pe', ka ma vamomhë pe' kökök a ma voa' kon pan ee se ëën. ²⁴ Ivëh, ko Parësi' soe ke Ieesu' pan, “Ep ah, a taate' pea to vapenpen e non pa nok vamanih po Poen Apaapo. Eöm nonok suk va nem manih ataeah?”

²⁵ Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe pan, “Eöm kës to ëh voh em po vahutët va pa tah ne Dëvit to nok voh me ra ma vamomhë pe', pa ö nee to maë voh, ha?

²⁶ O poen ne' to ho voh pa koman iuun vapenpen pe Sosenën, e Abaëata' he te' non e susun po te' ësës he', pare' ëën voh en pa taëën pamëh. E Dëvit to ëën a taëën pamëh no te' ësës he' varoe to ënëën ne, pare' he' me en pa ma vamomhë pe' to te' me ne poë. A taëën pamëh nee to he' voh ee na pe Sosenën.”

²⁷ Ke Ieesu' soe ke rapoë pan, “E Sosenën to hikta nok voh a napan marën a va'aus o Poen Apaapo, ahik, e' to nok voh o Poen Apaapo marën a va'aus a napan. ²⁸ Ivëh, keö' koman e Koa' Te' Pa Napan Kurus to Sunön ke no' po Poen Apaapo.”

3

*E Ieesu' To Vato' A Te' No A Koreneah To Tënkun
Matiu 12:9-14, me Luk 6:6-11*

¹ E Ieesu' to ho hah en pa iuun hinhin sone' manuh pa ö no a pah te' tēnkun koren to te' non nēn. ² A napan to ut vavih rakah e ne pe Ieesu', pan e' se nok vavih a te' tēnkun koren pamēh po Poen Apaapo, ivēh, kee se poka' poë pa hat, ko vaho' poë po vahutēt. ³ Ke Ieesu' soe ken pa te' vēh no koreneah to tēnkun pan, “Ma' ah manih.” ⁴ Ivēh, ke Ieesu' hi en pa napan pan, “Ea se nok a taate' vih po Poen Apaapo, ke' ea se nok a taate' hat? E' to vih pō' e non pea se va'aus ro te', kee te' vavih ne, ke' ea se koe a va'aus eah, ke' mēt en?” Ivēhkēk a napan to hikta soe ta soe. ⁵ E Ieesu' to kute' i ra napan, ko pah heve en, ko tamak en pee, suk a ö nee to para' vatō vaasis, pare kokoman pinpiun. E Ieesu' to ta' a te' tēnkun koren pamēh pan, “Putot a koreomah.” Ke' putot en pa koreneah, ke' totoopin, ko vih hah en. ⁶ Ko Parēsi' kēh ee pa iuun hinhin sone', pare tōnun oho' me ee po te' kum te' pe Hēerot, kee vavaiu vah kēh e ne ta hanan nee se ip vamēt koe in e Ieesu'.

*A Napan Peo Rakah To Tōnun Sinten A Tonon Va
Galili'*

Luk 6:17-19

⁷⁻⁸ Ke Ieesu' me a ma vamomhē pe' kēh ee pa vōön nee to te' ne, ko nō ee manuh pa sinten a tonon va Galili', ka napan o pōh peo rakah to suk poë. A napan peo poë varih to tane' ma' Galili', Jiutia', me manuh Jerusalēm, me ra napan va pa muhin va Itumia', me manuh pa pap Jödēn vōh, me

a ma napan va pa poa vöön varih Taëa' me Saëdon. A nap peo rakah to nö ma' pa pënton e Ieesu', suk e'e to tēnan a ma kiu ne' to nonok non, no a hikta te' akuk to antoen non a nok, e Ieesu' varoe. ⁹ Ke Ieesu' ta' a ma vamomhë pe' pan, e'e se rēh vatët ma' to parö', ke' se tok, suk a napan to peo toma' tot vavah in poë. ¹⁰ E Ieesu' to vavato' a nap peo, ko te' varih to te' me ne a ma mët iu hariun ne e Ieesu'. Ivëh, kee pipihih nö e ne ma' pa napan, suk e'e to iu hariun ne e Ieesu' pan a ma mët pee se hik. ¹¹ Ka napan varih no ora' hat to te' hop ne pee, to ep i na e Ieesu', pare pah vatokon ee manih pa mataneah, pare sosoe ne pan, “Eën e Koa' pe Sosenën.” ¹² Ke Ieesu' vuhvuh vakis rakah en po ora' hat pan, o ora' hat poë varih se nat ne vatvus vateera' a ëhnaneah manih po upöm te'.

E Ieesu' To Kon A Havun Me A Poa Vamomhë Pe' Matiu 10:1-4, me Luk 6:12-16

¹³ E Ieesu' to peah en manuh pa tope, pare' vaoe ununun koman en na pa ma te' ne' to iu non. Ka ma te' poë varih nö ee ma' manih pe'. ¹⁴ Ke Ieesu' vate' en po havun te' me a pöök, pare' vëhnan raoe o aposol. E Ieesu' to soe ke raoe pan, “Eö' to kon a neöm pan eöm se te' va'peh me a no neo'. Eö' se vanö a neöm, köm vatvus a soe manuh pa ma napan.” ¹⁵ E Ieesu' to he' raoe a tasun pe', marën a nok a kiu va pa veo këh a napan po ora' hat. ¹⁶ E'e varih o havun te' me a pöök ne' to vate', e Saëmon vëh ne Ieesu' to vëhnan poan e Pita', ¹⁷ ke Jëmis pen kea pe' Jon, ee a poa sunai' Sëbëdi', e Ieesu' to vëhnan raoe pon e Poaanesis, a pusun in o ëhnan pamëh to te' va non manih pan, “A poa koa' to toto va ne manih pa kara”. ¹⁸ Ke Ëndru', ke Filip,

ke Batromio', ke Matiu, ke Tömas, ke Jëmis e sunai' Apias, ke Tëdius, ke Saëmon, a te' vëh to tane' voh ma' po kum nee to popoka' ne o Sërat.* ¹⁹ Ke Jiutas Iskariot, to tane' ma' Kariot, e' a te' pamëh se vikuh e Ieesu' manuh pa koreera napan varih to hat ov e ne poë.

A Napan To Sosoe Ne Pan E Ieesu' To Kikiu Va'peh Me Non E Belsebu

Matiu 12:24-32, me Luk 11:14-23; 12:10

²⁰ E Ieesu' to vos hah en Kapaneam, me ra ma vamomhë pe'. A nap peo rakah to tönun haha kov ee ma', ke Ieesu' me ra ma vamomhë pe' hikta onöt rakah ne a ëën, suk e'e to posean ne pa va'aus a napan. ²¹ Ka ma poan e Ieesu' nat in a tah va'ih, pare nö ee ma', pan e'e se me poë, suk ataeah, a napan to sosoe ne pan, “E Ieesu' to papön.”

²² Ka ma te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, to tane' ma' Jerusalëm to sosoe ne pan, “E' to te' me non e Belsebu, e susun po ora' hat, ivëh to he' kikis non poan, ke' veveo këh non o te' po ora' hat.” ²³ Ke Ieesu' vaoe huk en ma' pa napan varih to nat ne pa taate', pare' vahutët ken pee pa ma soe vapipino'. E' to soe ke raoe pan, “E' te' vah va non nih ke susun po ora' hat antoen e non pa veo e susun po ora' hat? ²⁴ Ka ma napan to te' ne paan a matop pa paeh susun, e'e se keh taki vakëh ko nok o pöök vute', pare vapus koman hah, a matop pamëh hikta onöt rakah non a te' vakis. ²⁵ Ke' te' pet me va e non manih po vutom taman varih to

* **3:18:** A ma te' to tane' ma' po kum nee to popoka' ne o Sërat, ee to vapus me ne a kaman va Room pan ee se matop koman hah a ne.

te' ne sih koman a paeh iuun. E'e se keh taki vakëh, pare vapus koman hah, o vutom taman poë varih to hikta se te' kikis ne. ²⁶ Ivëh, ke susun po ora' hat se keh vakihat koman hah me a non, ko kum pe' takök vakëkëh, kee hikta onöt ne a te' va'peh tamoaan, e'e se hik rakah ee.”

²⁷ E Ieesu' to vavaato avoe' e non, pare' soe suk e susun po ora' hat, pare' soe pan, “A pah te' to hikta onöt rakah non a ho akuk manuh pa iuun pa te' söë, pare' kokon a ma tah pe', ahik, e' se këk nohnoh vavih momoaan a te' söë po uris, pare' pah kokon po' a ma tah kurus va pa koman iuun pe'.

²⁸ Eö' se soe vaman rakah keo' peöm, e Sosoenën se ihan anoe a ma hat me a ma soe viivi kurus rakah varih no a napan to nonok ne. ²⁹ Ivëhkëk, a te' se keh soe viivi a Tuvuh Vasio', e Sosoenën to hikta se ihan anoe non a hat pe', suk ataeah, e' to nok en pa hat te'te' tamoaan.” ³⁰ E Ieesu' to soe va nën suk a ma te' varih to nat ne pa taate', e'e to sosoe ne pan, “E' to te' me non a ora' hat.”

*E Sinan Me A Ma Kea Pe Ieesu'
Matiu 12:46-50, me Luk 8:19-21*

³¹ Ke sinan me a ma kea pe Ieesu' nö ee ma'. Ee to sun ne ma' mahën, pare vanö na a soe pan e Ieesu' se nö ma', e'e to iu ep i ne poë. ³² A napan o pöh peo rakah to iho' me ne e Ieesu' ka napan poë varih soe kee pe' pan, “E sinömah, me a ma kea pën, me a ma vameomah, to te' ne mahën, ee to iu ne ma' oah.” ³³ Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe pan, “Eteh e sinaneo', me eteh e kea peö'?” ³⁴ Ke' kukute' en pa ma napan varih to iho' tatavi ne poë, pare' soe pan, “A ma napan varih, e'e to te' va e ne manih

pe sinaneo', me a ma kea peö'. ³⁵ A napan varih to nonok ne a ma tah ne Sosoenën to iu non sih, e'e a ma kea peö', me a ma vameneo', me e sinan vamaman neo'."

4

A Soe Vapipino' Va Pa Te' To Po'po' A Kon Manih Pa Koman A Rak Pe'

Matiu 13:1-9, me Luk 8:4-8

¹ E Ieesu' to taneo hah en pa vavaasis a ma napan manih sinten a tonon va Galili'. Ka napan o pöh peo to tönun pa havin e Ieesu'. Ivëh, ke' peah en po parö', pare' iho' non, ko parö' atan non pa tonon, ka napan te' ne manih sinten tonon. ² Ke' vavaasis e non pee pa ma tah peo manih koman a ma soe vapipino', pare' soe ke raeo pan, ³ "Pënton öm, a pah te' po'po' kon to nö pa rak pe', pare' po'po' a kon pe'. ⁴ A te' pamëh to po'po' nö non a kon, ka ma meh voa' kon vu' ee manih po va'pet taan, ko növan nö ma', ko ëen vahik ee pee. ⁵ Ka ma meh voa' vu' ee manih pa moeh vösvös. Ka ma voa' kon pisi' vëvëhö' ee ma', pe' o oeh to hikta te' ru non, ivëh, nee to pisi' oho' suk ma'. ⁶ Ivëh, ka potan peah ma', pare' pa varak hah en pee, suk ee to hikta te' aan vakis ne. ⁷ Ka ma meh voa' kon vu' manih po topnin o no' uris to'to', ka uris to'to' pu ma', ko kopös en pee, kee hikta voa'. ⁸ Ka ma meh voa' kon vu' ee manih po oeh vih, pare pu vavih ee ma', ko voa' vavih ee, ka ma meh vu kon voa' ee po 30 voa', ka ma meh vu kon voa' ee po 60 voa', ka ma meh vun voa' ee po 100 voa'." ⁹ Ke Ieesu' soe ke rapoë pan, "Eöm o te' varih to te' me nem a ma tenëneöm, eöm se pënton a soe va'ih."

*A Pusun In A Ma Soe Vapipino'
Matiu 13:10-17, me Luk 8:9-10*

¹⁰ E Ieesu' to te' non pehen, ko te' varih to tēnan voh ne sih a ma soe pe' to nō va'peh me ee ma' pa havun me a poa vamomhē pe'. Pare soe ke poë pan e' se vamaaka rapoë pa pusun in a soe vapipino' pamēh. ¹¹ Ke Ieesu' piun rae, pare' soe ke rapoë pan, “E Sosenēn to vataare voh en peöm pa pusun in a soe vakoan va pa Matop Vih Pe'. Ivēhkēk, a napan varih to te' tavus ne to pēnton koe varoe ko ne sih a soe manih pa soe vapipino'. E' to vapuh e non, pa ö no a te' vanēnēn soe vēh e Aisaä' to soe suk voh pan,

¹² 'Ee se epep ne ko sih epep vatēh va kov e ne manih,
ivēhkēk, ee hikta se nat i ne ta pah tah,
ee se tētēnan ne ko sih tētēnan vatēh va kov e ne manih,
ivēhkēk, ee hikta se maaka i ne a pusun in a soe pamēh.

Ee se keh maaka i ne a pusun in a soe pamēh,
ee se tarih ke na manuh pe Sosenēn, ke Sosenēn se ihan anoe en pa ma hat pee.' ”
Ais 6:9-10

A Pusun In A Soe Vapipino' Va Pa Te' To Po'po' A Kon

Matiu 13:18-23, me Luk 8:11-15

¹³ Ke Ieesu' hi rae pan, “Eöm hikta nat rakah ko nem pa pusun in a soe vapipino' vēh, ha? Eöm se po' nat vah va in a pusun a ma meh soe vapipino' varih nih? Eöm to hikta nat nem, eö' se soe tavus keo' peöm pa pusun in a soe vapipino' pamēh. ¹⁴ A te' vēh to po'po' o voa' kon, e' to te' va non manih

pa ö ne' to po'po' a soe pe Sosenen manih pa komëëra napan. ¹⁵ A soe to vu' manih po va'pet taan, e' to te' va non manih pa napan to tēnan a soe, ko vasuksuk no e susun po ora' hat to vëvëhö' ma', ko kon ke en pa soe vëh ne Sosenen to po'po' manih pa komëëre. ¹⁶ Ka ma upöm te' to te' va e ne manih pa ma voa' kon to vu' manih po oeh vösvös. E'e to pēnton ee pa soe, pare kon vëvëhö' ee, pare vaeö e ne pe'. ¹⁷ Ivëhkëk, o vaman pee to hikta te' aan vakis non manih pa komëëre. Ko poen no a napan to kehkeh vöknah ne a soe pe Sosenen, ee to he' ee pee pa punis, ko hinēn ee pee, ko vaman pee ku' vëhö' en. ¹⁸ Ka ma upöm te' to te' va e ne manih po voa' kon to vu' topnin o no' uris to'to'. A pap te' poë varih to pēnton e ne sih pa soe pe Sosenen. ¹⁹ Ivëhkëk, ee to koman vavi' e ne pa ma moeh tah va po oeh vëh, pare koman vavi' me e ne pa ununun vörep a moni', ko te' e ne pa manin pet na a ma meh tah. Ka ma tah poë varih kupkup e ne pa soe pe Sosenen manih pa ma kokoman pee. Ka soe pamëh hikta vovoa' non. ²⁰ Ivëhkëk, a ma meh voa' kon to vu' manih po oeh vih, to te' va e ne manih po te' to pēnton a soe pe Sosenen, pare kon ko ötöön e ne. Ka soe pamëh to voa' pet manih po to'to' pee. Ka ma paeh to voa' ee po 30 voa', ka ma meh to voa' ee po 60 voa', ka ma meh to voa' ee po 100 voa'."

A Soe Vapipino' In O Maaka

Luk 8:16-18

²¹ Ke Ieesu' soe ken pa napan me ra ma vatomhë pe' pa meh soe vapipino', pare' soe pan, "A napan onöt kës e ne pa te' o ram, pare vaho'

hop manih paan o kove, ke' manih pa paan a tevan? Ahik, ee se vahan rakah manuh mahën pa ö vavahan ram. ²² A ma tah kurus varih ne ea to kokoaan no, amot ne Sosoenën se vatvus en pee manih pa mahën. Ka ma tah kurus varih to kup ne, amot ne Sosoenën se pure' en, pare' vatvus vateera' en pee. ²³ Pënton öm, a te' to te' me non a tenaneah, e' se pënton a soe peö', ko inan, pare' kokoman vatotoopin.”

²⁴ Ke Ieesu' soe ken pee pan, “A ma soe varih nöm to pënton nem, ne eöm se kokoman vavih rakah nem. A ma tah varih nöm to he'he' akuk nem sih o upöm te', e' a ma tah poë varih ne Sosoenën se piun oah hah ken peöm. Pare' vatok pet e na pa ma meh tah manih peöm. ²⁵ A te' se keh kon voh o nat, pare' maaka i non a soe pe Sosoenën, e Sosoenën se he' va'puh oah en pe' po nat, ke' maaka vavih en. Ka te' se keh koaan o nat vëh ne Sosoenën to he' voh poan, e Sosoenën se öt hah këh en pe' po nat pamëh.”

A Soe Vapipino' Va Po Voa' Tah Ënëen Va'ih To Poko' Ma'

²⁶ Ke Ieesu' vavaato avoe' e non, pare' soe pan, “A Matop Vih pe Sosoenën to te' va e non manih pa pah te' to varapök a ma voa' tah ënëen manih po oeh. ²⁷ Ka te' pamëh koroh en pa popoen, ka pöstakah ne' to sun, pare' nönö vah non, a ma voa' tah ënëen poë varih he pisi' ee ma'. Ivëhkëk, e' to hikta nat non ee pisi' vah va ma' nih. ²⁸ O oeh koman to kikiu non, ko vapisi' en pa ma voa' tah ënëen, kee pu ma', pare voa' ee. Vamomoaan no uvineah to tavus, ko vasuksuk no korom to tavus ma', ko vahik ka ö ënëen tavus po' ma'. ²⁹ Ko poen

no a voa' to manot ee, ke voe pamëh taneo en pa moes a voa' po rapis, suk ataeah, o poen va pa ëën a voa' to öök en.”

*A Soe Vapipino' To Te' Non Manih Po Voa' Mastat
Matiu 13:31-32, me Luk 13:18-19*

³⁰ Ke Ieesu' hi haha kov en pee pan, “Ea se vëknöm vah va in a Matop Vih pe Sosoenën nih? A soe vapipino' taeah to vih non pea se soe pet na marën a vamaaka ro te'?” ³¹ E' to te' va non manih po voa' naon nee to popoka' ne o mastat, e' o voa' tah to parin a sone' varo rakah, ka te' kon, pare' nep poan manih po oeh. ³² Ivëhkëk, a vu mastat to pupu tamoaan e non ma', pare' tavus en a vu tah apuh oah manih pa koman a rak, pare' te' me non a ma pean apa'puh, ko növan va kin nö ma', pare' ihiho' ne pa ma peananeah.”

*E Ieesu' To Vatvus A Soe Manih Pa Soe Vapipino'
Matiu 13:34-35*

³³ O poen ne Ieesu' to he'he' voh non sih a ma soe pe' manih pa napan, e' to he'he' koe rakah non sih a ma soe pe' manih pa ma soe vapipino'. Ka ma soe vapipino' poë varih se te' maaka onöt ne a ö no a napan se maaka ne a soe pe'. ³⁴ E' hikta soe vamaaka ke ra napan ta pah soe. Ahik. E' to vavatvus vavi' non a ma soe pe' pa ma soe vapipino'. Ko poen no a ma vamomhë pe' se keh te' va'peh varoe me ne poë, e' to vamaaka ken pee pa pusun in a ma soe vapipino' poë varih.

*E Ieesu' To Ta' A Tuvuh Ke' Moovi
Matiu 8:23-27, me Luk 8:22-25*

³⁵ Manih pa potan avoe' pamëh pa matanpoen, ne Ieesu' to soe ke ra ma vamomhë pe' pan, “Ka

pahan ee manuh pa pap tonon vöh Galili.” ³⁶ Kee käh ee ma' pa nap peo, pare peah ee po parö' vöh ne Ieesu' to tok vovoh vu non. Ko vamomhë peah töön ee pe Ieesu', kee nö va'peh ee. Ee to käh ee pa ma meh parö' nee to pët te' vu ne. ³⁷ Ka ivat ip ma', ka supa susurap hop e non ma' po komön o parö', ka si' ö hat ka tahi' puh en po parö'. ³⁸ E Ieesu' to te' non manih po kusin o parö', pare' koroh non ko vahipös non pa ta vahipös, ka ma vamomhë pe' kunkuin poë, pare soe pan, “Apuh, eën hikta koman a rora noman ah? A si' ö hat po' toh, ko parö' roko' me en pea.” ³⁹ Ke Ieesu' sun, pare' ta' a tuvuh me a supa pan, “Moovi öm!” Kee moovi ee. ⁴⁰ Ke Ieesu' soe ke ra ma vamomhë pe' pan, “Suk ataeah, köm nanaöp nem, eöm to hikta te' avoe' me nem to vaman manih peö', ha?” ⁴¹ Kee pah töhkak vahat ee, pare vaiihi koman e ne pan, “A te' rakah vöh e' eteh? Ka tuvuh me a supa tēnan rakah ee pa soe pe'?”

5

E Ieesu' To Vato' Hah A Te' To Te' Me Non A Ora' Hat

Matiu 8:28-34, me Luk 8:26-39

¹ E Ieesu' me ra ma vamomhë pe' to pahan hah ee pa tonon va Galili', pare takin ee pa muhin va Gerasa'. ² E' to kēkēh takin ko non ma' o parö', ka te' to te' me non a ora' hat tane' ma' po vapeepe nö en ma' pa ep pe'. ³ A te' pamēh no a ora' hat to te' non manih pe', ke' kokoroh non ma' sih po vapeepe, ahik ta pah te' to onöt non a nohnoh poan po to uris eh. ⁴ A ma poen peo no a napan to nohnoh a poa moneah me a poa koreneah pa

sen. Ivëhkëk, a ma tamoaan ne' to kukurus këh a non pa sen pamëh. E' to parin a eh, ka hikta te' to onöt non a ötöön poan. ⁵ Pa ma potan me a ma popoen ne' to nönö vah non ma' sih manuh po vapeepe, me manuh pa topnin in a ma totope. E' to kokoe' suntan tamoaan vah e non, pare' viivi ruruvis koman hah a non sih po vös.

⁶ E' to te' varo e non ma', pare' ep i na e Ieesu'. Ivëh, ke' vaveo ma', ko vu', pare' vatokon en manih pa matan e Ieesu' marën a kë a ëhnaneah. ⁷ Ivëhkëk, a ora' hat pamëh to kokoe' tavus ke ma' pa rivot a te' pamëh, pare' soe ma' pan, "Ieesu', eën e Koa' pe Sosoenën A Kikis Vi, eën se nok ataeah manih peö'? Koe ka neo' ah! Manih pa ëhnan e Sosoenën, eö' to hi nös oah pan, eën se nat nom vakmis a neo'." ⁸ A ora' hat to soe va nën, suk e Ieesu' to soe pan, "Ora' hat, tavus këh mah a te' maneom." ⁹ Ke Ieesu' hi poan pan, "A ëhnöömah eteh?" Ka ora' hat pamëh piun ma', pare' soe pan, "A ëhnaneo', 'a Nap Peo', suk emöm to peo to te' hop nem pa te' vëh." ¹⁰ Ka ora' hat pamëh hin vakis en pe Ieesu' pan e' se nat non veo tavus raoe këh a muhin pamëh.

¹¹ Manih pa poen pamëh no vasun ku' peo to ënëen vatët ne pa sinten a si' ö tope. ¹² Ko ora' hat peo poë varih pah hin vakis ee pe Ieesu' pan, "Vanö a möm ah manuh po ku' varuh, kemöm hop manuh pee." ¹³ Ke Ieesu' vaonöt rapoë, kee nö ee. Ee to tavus këh ee ma' pa te' pamëh, pare hop ee po ku'. O vasun ku' to peo onöt ne o 2,000. Kee vavaveo kunah ee pa ö vaere, ko susurap ee na pa tonon, pare vuk, ko mët vahik ee.

¹⁴ Ka napan varih to matop ne sih po vasun ku' pamëh varurusin ee, pare vahutët vavah ee pa ma

tah to tanok manih pa vöön apuh me ra ma vöön sosone'. Ka napan vanönö ee ma' pa ep pa ma taneah to tanok. ¹⁵ A napan to nö ma' manih pe Ieesu', pare taum ee pa te' pamëh no ora' hat to te' voh ne manih pe' to iho' non, e' to rara hah en po rara, ko kökoman pe' maaka hah en, ka napan varih pah vananaöp ee. ¹⁶ Ka napan varih to ep voh ne pa ma tah poë varih vahutët kee pee pataeah, to tavus voh manih pa te' pamëh, me ro ora' hat, me ro ku'. ¹⁷ Ivëh, kee taneo ee pa hin vakis e Ieesu' pan e' se këh tavus a muhin pee.

¹⁸ E Ieesu' to pepeah hah nö non manuh po parö' ka te' vëh no a ora' hat to te' voh non manih pe' he nö ma', pare' hin vakis poan pan, "Eö' to iu te' va'peh me a no' oah." ¹⁹ Ke Ieesu' hikta vaonöt ke poan, ivëhkëk, e' to soe ke poan pan, "Nö hah na manuh vöön pa ma te' pën. Parën vatvus manih pee a ö ne Sunön to nök va vu ka oah, me o ururuan vëh ne' to nok vu manih pën." ²⁰ Ivëh, ke' nö en pare' hutët po' en pa ma vahutët va pa ma tah ne Ieesu' to nok manih po to'to' pe', manih pa ma vöön to te' ne pa muhin va Tekapolis, ka napan töhkak, ko puh rakah ee po kökoman.

E Ieesu' To Vato' Hah E Koa' Pe Jaërus A Te' Apuh To Matop Non Sih A Iuun Hinhin Sone' Po Jiu', Me Köövo To Vakët O Ohop Pe'

Matu 9:18-26, me Luk 8:40-56

²¹ E Ieesu' to tok pahan hahah kov en po parö' me ra ma vamomhë pe' pa pap tonon vöh. Manuh pa pap tonon vöh, ee to takin, ka napan tönun vatët hahah kov ee ma' manih pe'. ²² Ivëh, ka pah te' sunön to matop non sih a iuun hinhin sone' po Jiu'

nö en ma' manih pe'. A ëhnaneah e Jaërus, e' to ep in na e Ieesu', pare' nö ma' ko vatokon manih pa havin a moneah. ²³ Ke Jaërus pah hin vakis rakah en pe Ieesu', pare' soe pan, “Sunön, a si' ö hat ke koa' mon peö' mët en, nö mah, parën hariun eah pa koreomah, ke' sih to' hah, ko te' to'to' non.” ²⁴ Ke Ieesu' nö va'peh me en pe Jaërus me ra ma vamomhë pe', ka nap peo rakah to suk rae, pare vasusunpip nö e ne pe Ieesu'. ²⁵ Ivëh, ka pah köövo to te' hop non pa napan poë varih, to vavahuh tamoan non sih o era'. E' to te' me voh non a mët pamëh po havun me ro pöök kirismas. ²⁶ O rökta' o pöh peo to vavakmis voh ne sih poë. E köövo pamëh to vahik akuk rakah en pa ma moni' pe' manih pee. Ivëhkëk, a mët pe' to apa'puh vapiun nö e non, pare' hikta hikhik non. ²⁷⁻²⁸ E' to pënton voh en pa ma vahutët va pe Ieesu'. Pare' soe aven koman en manih po kokoman pe' pan, “Eö' se keh hariun ro o ohop pe', eö' se to' hah eo', ka mët peö' hik en.” Ivëh, ke' huk vatët ma' pa tonuneah, ko hariun en po ohop pe', ²⁹ ka varu' rakah vakomanih no a mët pe' to hik en, ke' hikta vavahuh hah non o era'. Ka manih pa sionineah ne' to hara' en pa ma kamis to hik këh ee pe'. ³⁰ Ke Ieesu' hara' en pa ma kikis pe' to tavus këh ee pe', ivëh, ke' tarih pare' hi ra napan pan, “Eteh to hariun kuru o ohop peö'?” ³¹ Ka ma vamomhë pe' piun poë, pare soe ke poë pan, “Eën ep kov e nom pa napan to parin a peo, pare tönun töön rakah e ne pën, suk ataeah, kën hi pan, ‘Eteh to hariun a neo'?’ ” ³² Ivëhkëk, e Ieesu' to vavaiu avoe' e non peteh ivëh, to hariun vu o ohop pe'. ³³ Ivëh, ke köövo pamëh nat e non pa tah tō tanok vu manih

pe', pare' nanaöp non ko rikrik e non, ivëh, ke' nö ma' ko vu' ko vatokon pa matan e Ieesu', pare' vavatët vahik en pa ma moeh kokoman me a ö ne Ieesu' to vato' hah va in poan. ³⁴ Ke Ieesu' soe ke po' poan pan, “Koa' peö', eën to vaman a neo', ka mët pën hik këh en pën. Eën se nö na me a taate' moomo, pe' a mët pën to hik en.”

³⁵ E Ieesu' to vaato avoe' e non, ka ma te' va pa iuun pe Jaërus nö ee ma', pare soe ke poë pan, “E semomah to mët en. Koe a vatëh vörep e Apuh.” ³⁶ Ivëhkëk, e Ieesu' to hikta iu pënton non a soe nee to sosoe ne. Ivëh, ke' soe ke Jaërus pan, “Eën se koe a naöp, parën vaman varoe a nö neo'.” ³⁷ E Ieesu' to soepip en pa napan kurus, pare' ta' varoe e Pita', pen e Jëmis, me e Jon, ke Jaërus, ee ra taana' to nö va'peh me e Ieesu' manuh pa iuun pe Jaërus, me ahikta meh te' to nö va'peh me raeo. ³⁸ Ee to tavus ee manuh pa iuun pe Jaërus, ke Ieesu' tēnan a napan to vaokook suntan rakah e ne, ³⁹ suk e semon Jaërus to mët en. Ke Ieesu' ho en koman a iuun pe Jaërus, pare' hi a napan varih to vaokook ne pan, “Eöm okook heheve suk nem ataeah? E koa' vëh to hikta mët, e' to koroh varoe.” E Ieesu' to soe vamanih, suk a ö ne' se vato' hah en nös pe koa' pamëh. ⁴⁰ Ivëhkëk, a napan to vavövöne' suntan rakah ee pe Ieesu', ke Ieesu' veo tavus en pee, pare' ta' e taman e koa' pen e sinaneah me ra kukön vamomhë pe', kee ho ee manuh pa ö vavaho' te' mët ne koa' to pet non. ⁴¹ Ke Ieesu' öt a koreneah, pare' soe pan, “Talita koum.” A pusun a soe va'ih to soe non pan, “Koa' mon sone', eö' to soe ka oah, sun ah.” ⁴² Varu' rakah vakomanih ne' to sun en, ko taneo en pa nö vavah, e koa' pamëh to onöt non

o havun me ro pöök kirismas. Ka ma te' varih to te' ne koman iuun to ep in a tah va'ih, pare pah vatötöhhak suntan ee. ⁴³ Ke Ieesu' vuhvuh yakis rakah en po te' varih koman iuun pan, “Eöm se nat nem vavatët a tah va'ih manih pa ta meh te'.” Pare' soe ke ra poa manot pan, “He' öm eah ta taäen, ke' äen.”

6

A Napan Va Nasarët To He' Tonun E Ieesu' *Matiu 13:53-58, me Luk 4:16-30*

¹ E Ieesu' to keh hah en pa vöön vëh Kapaneam, pare' hah en manuh pa vöön pe' Nasaret, ka ma vamomhë pe' to nö va'peh me ee pe'. ² E' to taneo en pa vavaasis a napan a soe pe Sosenën po Poen Apaapo manih pa iuun hinhin sone' po Jiu'. A nap peo rakah to pënton ne poë to vavaasis non, pare pah töhhak vahat ee. Pare soe vamanih pan, “A te' vëh kon tane' ma' a ma soe varih nih? Me o nat vëh ne' to kon tane' ma' nih? E' nonok vah va in non a ma tah vatoksean nih?” ³ A te' vëh, e' a te' ekeok, e' e koa' pe Maria', pare' te' non e kea pe Jëmis, ke Jeosëp, ke Jiutas, ke Saëmon. A ma vameneah to te' va'peh me e ne pea manih.” Ke' ivëh, a tah no a napan va pa vöön pe' to he' tonun suk poë. ⁴ Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe ke rapoë pan, “Manih pa ma ö kurus me pa vöön apuh no a napan to ta e ne po te' vanënën soe, ivëhkëk, manih pa vöön koman pe' me manih pa ma poaneah, me manih pa tapaiuun pe', ee to hikta ta ne poë, ee to he' tonun e ne pe'.” ⁵ Ivëh, ke' hikta onöt non a nok ta pah tah vatoksean apuh manih pa vöön pamëh, ee to hikta vaman ne poë. Ivëhkëk, e' to vatok varoe

a koreneah pa ma pah te' varih to hara' ne a ma mët, ka ma mët pee hik këh en pee, kee to'to' hah ee. ⁶ E' to töhkak, suk a ma napan to hikta vaman ne poë. Ivëh, ke' vavih vah en pa ma meh vöön pa vavaasis a napan pa soe pe Sosenën.

E Ieesu' To He' A Havun Te' Me A Pöök A Kiu, Pare' Vanö Raoe
Matiu 10:5-15, me Luk 9:1-6

⁷ E Ieesu' vaoe ununun en pa havun me ra poa vamomhë pe', pare' vanö pöpöök raoe pa ma vöön, pare' he' en pee pa tasun pe', marën a veo këh a napan po ora' hat. ⁸⁻⁹ Pare' soe ke rapoë pan, “Eöm se nat nem te' va'peh ta ma meh tah manih pa nö peöm, eöm se nat nem te' ta taëen, me to kove, paröm nat nem te' to meoh ohop. Ivëhkëk, eöm se te' varoe o toknon me a su' peöm. Suk a napan se matop e ne peöm pa taëen me a ma meh ohop.” ¹⁰ E' to soe vamatop avoe' ken pee pan, “Eöm se keh ho pa ta pah iuun, eöm se te' nem nën pa iuun pamëh, ke' antoen po poen nöm se këh a vöön pamëh. ¹¹ Ka manih pa ma meh vöön no a napan se keh hikta vaoe a neöm pa ma iuun pee, pare hikta pënton a ma soe peöm. A, këh ma' a iuun me a vöön pamëh, paröm susunuh o kusan vëh to te' non pa ma moeeneöm, paröm nö em pa meh vöön, ko nat nem vos amot koe hah ma' nën. E' a soe vanat va pa ö no a napan va pa vöön pamëh to hikta iu pënton ne a soe peöm. Ivëh, ke Sosenën se vakmis raoe.” ¹² Ivëh, ko vamomhë pe' nö ee pa vavaasis a napan pan, ee se panih a ma kokoman me a ma taate' hat pee. ¹³ Pare veo tavus o ora' hat këh a napan, pare hë o vanom manih pa napan varih to hara' ne a ma mët. Kee vih hah ee.

*E Jon Tövapupui to Mët En
Matu 14:1-12, me Luk 3:19-20; 9:7-9*

¹⁴ A te' sunön vëh e Hëërot to pënton en pa ma tah varih, suk ataeah, a ëhnan e Ieesu' to nö vavah en pa ma ö kurus. A ma paeh te' to soe vamanih pan, “E Jon Tövapupui to sun tane' hah ma' po vapeepe. Ivëh, ne' to te' suk me non o kikis va pa nok a tah vatoksean.” ¹⁵ Ka ma upöm te' soe ee pan, “E' a te' vanënën soe vëh e Elaëja'.” Ko upöm sosoe e ne pan, “E' a te' vanënën soe to te' va non manih pa ma te' vanënën soe vamoaan voh.” ¹⁶ E Hëërot to pënton a tah va'ih, pare' soe pan, “E Jon Tövapupui nö' to moes kurus voh eo' pa ko'koneah. Ivëhkëk, kuru ne' to to' hah en ma'.”

¹⁷ E Hëërot koman voh to vanö a ma te' pe', kee öt e Jon, pare nohnoh poë po uris eh, ko vaho' poë pa iuun nohnoh. E Hëërot to nok vamanih, suk e' to me e töveneah, Hëëroteas, e köövo pe kea sone' pe', Filip. ¹⁸ Ivëh, ke Jon Tövapupui soe ke voh e Hëërot pan, “Manih pa taate' pa kën sipuura, eën se nat nom me e köövo pe kea pën pa tëëm ne' to te' to'to' avoe' e non.” ¹⁹⁻²⁰ E Hëëroteas to poet voh, ko heve non e Jon Tövapupui, pare' iu ip vamët e non pe'. Ivëhkëk, e' to hikta antoen non. Suk ataeah, e Hëërot to nanaöp e non pa ip vamët e Jon, suk e' to nat e non pe Jon a te' vih, no a taate' pe' to totoopin rakah manih pa matan e Sosenën, pare' vivihan. Ivëh, ke' ut vavih e non pe'. Ko poen ne' to pënton a soe pe Jon, e' to pah kokoman vörep e non, pare' pah hara' vapunis rakah e non. Ivëhkëk, e' to pah iu rakah e non pa pënton a soe pe'.

²¹ Po vasuksuk ne Hëëroteas to taum en pa hanan va pa ip vamët koe e Jon Tövapupui manih pa ö

ne Hëërot to kehkeh nok non a taëën apuh, suk o poen ne sinaneah to vahuh voh poan. A ma vu susunön va pa muhin va Galili', me ro te' varih to vovoh ne manih pa nap vëvënsun, me o te' varih to kiu ne pa kaman, ee ra ma te' poë varih ne Hëërot to vaoe raoe marën a vaeö me poë pa taëën pe'. ²² Ke semon Hëëroteas nö ma', pare' pino' vamanin en pe Hëërot, me ra ma napan varih to ënëën va'peh me ne poë. Ivëh, ke Hëërot soe ke koa' sepe' pamëh pan, "Ataeah nën to iu nom. Eö' se he' eo' pën." ²³ Ke Hëërot soe en pa soe vaman kikis pe' manih pe koa' sepe' pamëh pan, "Man rakah non pe Sosoenën, eö' se he' eo' pën pataeah nën to iu nom. Eën se keh iu nom a ö nö' se kök vakëh a muhin nö' to matop no', parö' he' a oah ta ö, a, eö' se nok va eo' nën."

²⁴ Ke koa' sepe' pamëh tavus, pare' hi en pe sinaneah pan, "Eö' se hin ataeah manih pe Hëërot?" Ivëh, ke sinaneah Hëëroteas taum po' en pa hanan va pa ö ne se ip vamët koe in e Jon Tövapupui, pare' soe ke semoneah pan, "A, eën se nö hah manuh pe Hëërot, parën soe va in eah manih pan, 'Eö' to iu no' o kaho' pe Jon Tövapupui ne' se he' ma' oah.'" ²⁵ Ke koa' sepe' pamëh vëvëhö' hah rakah en manuh pe Hëërot, pare' hin vakis rakah en pan, "Eö' to iu no' a ö nën se he' oho' a neo' o kaho' pe Jon Tövapupui se pet non pa peret." ²⁶ Ke Hëërot pënton a soe va'ih ko pah toksean rakah en, pare' te' me e non po tamak. Ivëhkëk, a hikta tah ne' se nok, suk ataeah, e' to soe vu ken pe semon Hëëroteas pa soe kikis, o upöm te' susunön ne' to vaoe na he pënton i ne pa soe pamëh. Ivëh, ne' hikta onöt suk non a kök hah a soe kikis ne' to soe

ke vu e koa' sepe'. ²⁷ Ka te' sunön pamëh veo oho' en pa te' vëvësun pe', ke' nö en pa iuun nohnoh, pare' moes kurus en ma' po kaho' pe Jon. ²⁸ E' to te' ma' o kaho' pe Jon to pet non pa peret, pare' he' en pe koa' sepe' pamëh, ke koa' sepe' pamëh te', ko he' en pe sinaneah.

²⁹ Ka ma vamomhë pe Jon Tövapupui pënton a ö ne Jon to mët en, pare nö ma', ko te' ee pa sionin e Jon, ko pe ee pe' po vapeepe.

E Ieesu' To Makën A 5,000 Te'

Matiu 14:13-21, me Luk 9:10-17, me Jon 6:1-13

³⁰ A ma aposol pe Ieesu' to hah ee ma', pare tönun va'peh hah me ee pe Ieesu', pare vahutët ke poë a ma kiu me a ma soe nee to vavaasis ne ma' a ma napan. ³¹ A nap peo rakah to nönö kov e ne ma', ko upöm vaahah e ne, ke Ieesu' me a ma vamomhë pe' hikta antoen ne a ëën. Ivëh, ke Ieesu' soe ke rapoë pan, “Ep öm, ka nö ee pa ta ö ne ea se te' varoe no, kôm sih vanot, ko ëën ta taëën.” ³² Ke'e varoe kuru to peah ee po parö', pare nö ee pa ö no a hikta te' to te' non.

³³ Ka ma napan ep i raeo to nönö ne, pare ep inan oho' ee pee. Ivëh, kee tane' ee ma' pa ma vöön, ko vavaveo vovoh, pare tavus momoan kee pe Ieesu', me a ma vamomhë pe'. ³⁴ E Ieesu' to tatakın këh ko non o parö', pare' ep a napan peo rakah, ko pah uruan en pee, suk e'e to te' va i ne manih po sipsip varih no ahikta te' to matop non rapoë. Ivëh, ke' taneo en pa vavaasis raeo pa ma soe pe Sosenën. ³⁵ A si' ö hat ka muhin poen en, ka ma vamomhë pe' nö ee manuh pe', pare soe ke poë pan, “A moeh hikta te' ivëh. ³⁶ Ivëh, ka se ep, ko vanö hah a ma napan varih, kee nö, pare voen

ta ma taëen pa ma vöön to te' vatët ne manih, ko ëen.” ³⁷ Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe pan, “Eöm koman se makën raoe.” Kee hi poë pan, “Eën to iu pö' nom a ö nemöm se nö, ko voen ma' ta ma taëen pa ta moni' to onöt va non manih po 200 voa' moni', ha?” ³⁸ Ke Ieesu' hi rapoë pan, “Ö tovih mu' ne eöm to öt nem? Nö öm ko hi voh na a napan.” Kee nö ko nat ma', pare hah ma' ko soe ke poë pan, “O tönim mu' me a poa iian.”

³⁹ Ke Ieesu' soe ke ra ma vamomhë pe' pan, “Eöm se soe ke ra napan, kee iho' pa ma kum manih pa karas.” ⁴⁰ Ka napan iho' nö ee pa ma kum to antoen ne a ma 50 te', ka ma meh pa ma 100 te'. ⁴¹ Ke Ieesu' kon o tönim mu' me a poa iian, pare' ta peah na kin, ko soe vavihvih ken na pe Sosenën. E' to kökök a ma mu', pare' he' a ma vamomhë pe', pan ee se ki vakëkëh ke ra napan. Ka poa iian me ne' to kök, pare' nok pet va en nën. ⁴² Ka napan kurus ëen, ko mahun vahik rakah ee. ⁴³ Ko vamomhë pe Ieesu' ununun o havun me o pöök kove pa ma ö mu' me a ma ö iian varih no a napan to ëen këh. ⁴⁴ A napan varih to ëen a taëen pamëh to onöt voh ne o 5,000 te' oete'.

*E Ieesu' To Tet Ma' Pa Tonun A Tonon Va Galili'
Matiu 14:22-33, me Jon 6:16-21*

⁴⁵ Ke Ieesu' vëvëhö' vapeah en pa ma vamomhë pe' manih po parö', kee vovoh pahan këh ee pe' manuh pa pap tonon va Bëtsaëta'. E Ieesu' koman se vanö hah a ma napan manuh pa ma vöön pee. ⁴⁶ E Ieesu' to vanö vahik en pa ma napan, pare' peah en manuh pa tope pa hin nën. ⁴⁷ Pa matanpoen rakah no o parö' to atan non manih pa

tonon, ke Ieesu' te' varoe e non ma' pehen manuh sinten a tonon. ⁴⁸ Ke Ieesu' ep in a ma vamomhë pe' to me ohoa' o parö', suk a tuvuh to ipip koe ke non ma' nën. Pa pöstakah rakah topnin a 3 me 6 kirök, ne Ieesu' to nö ma' manih pee. E' to tet ma' a tonon, ka si' ö hat ke' oah en pee. ⁴⁹ A ma vamomhë pe' to ep i na poë to tetet nö non ma' a tonon, pare pah tötö suntan e ne, suk e'e to koman ne pan e Ieesu' a ora'. ⁵⁰ Ee kurus rakah to ep in poë pare pah rikrik e ne po naöp. Ivëhkëk, e Ieesu' to vaato vëvëhö' me en pee, pare' soe ke raoe pan, "Te' vaes nem, ko koe a naöp, eö' akuk kuru." ⁵¹⁻⁵² Ke Ieesu' peah en po parö' ko te' me e non pee, ka tuvuh hik en. Ka ma vamomhë pe' pah töhkak ee, suk ataeah, ee to ep in a tuvuh to hik en me a ö nee to me' avoe' e ne pa nat vamaaka a ö ne Ieesu' to makën a napan po tönim mu' me a poa iian. Suk, a ma kokoman pee to te' nun avoe' voh e ne.

*E Ieesu' To Vaato' Hah A Ma Napan To Hara' Ne
A Ma Mët Manih Gënesaret
Matiu 14:34-36*

⁵³ Ee to pahan ee pa tonon va Galili', pare takin ee pa muhin va Gënesaret, pare noh töön ee po parö'. ⁵⁴ Ee to këkëh tavus ko ne ma' o parö', ka napan inan vëvëhö' rakah ee pe Ieesu'. ⁵⁵⁻⁵⁶ Ka napan va pa ma vöön kurus vëvëhö' ee ma' pa pënton e Ieesu', ko upöm te' te'te' ee ma' po te' varih to koroh ne pa ma tevan to hara' ne a ma mët. Ka manih pa ma ö kurus ne Ieesu' to vos manih pa ma vöön apa'puh, ka napan te'te' ne ma' o te' varih to hara' ne a ma mët manuh pa ö totoaan, pare hinhin vakis ne poë pan a napan varih to hara' ne

a ma mèt se hariun ro o ohop pe'. Ka napan kurus varih to hara' ne a ma vu mèt to hariun ro ohop pe', pare to' vahik rakah ee.

7

*A Taate' Pe Sosoenën To Te' Oah E Non Pa Taate'
Va Pa Kën Sipun*

Matiu 15:1-9

¹ Ka ma upöm Parësi', me ro te' vavaasis varih to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, to tane' ma' Jerusalëm, pare nō, ko tōnun tōön ee pe Ieesu' marën a vahutët me poë. ² O Parësi', me ro te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës to ep a ma vamomhë pe Ieesu' to ënëen ne a taëen pee, a ma koreere he kukusan. Suk ataeah, e'e to hikta pupui momoan a ma koreere vamanih pa ö no a taate' pa kën sipun to soe va non. ³ O Parësi', me ro te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, se keh hikta pupui momoan a ma koreere, e'e hikta antoen ne a ëen. ⁴ Me ee se keh hah tane' ma' manuh po toaan, pare keh hikta pupui momoan a ma tah varih, nee to te' tane' ma' manuh po toaan, ee hikta onöt ne a ëen a ma tah poë varih. Ee me to vavatet ne sih, a ma upöm taate' to parin a peo, nee to kon tane' voh ma' manuh pa kën sipuiire. E'e to pupui ne sih o kap, sospen, me ro peret, me a ma tah vavaho' taëen. ⁵ Ivëh, ko Parësi' me o te' vavaasis varih to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, to hi ee pe Ieesu' pan, "E' te' vah va non nih, ko vamomhë pën hikta vavatet ne a taate' no a kën sipun to he' voh a ra? E'e to ënëen me e ne pa ma koreere to kukusan." ⁶ Ke Ieesu' piun va in a soe pee manih pan, "A te' vanënën soe vëh e

Aisaäa' to nat voh e non peöm o te' te'te' vapo'kan,
e' to vanënën vavoh in a soe to tane' non ma' pe
Sosoenën, to soe va non manih pan,

“A napan varih to kë varoe ne sih a ëhnan neo' po
rivon,

ivëhkëk, manih pa ma kupu pee,

ee to te' varo rakah këh e ne peö'.

⁷ E'e to vavaasis varoe ne sih a taate' po te' va po
oeh vëh,

pare pikpiuk ne sih pan,

‘Iva'ih a taate' pe Sosoenën.’

Pare vasunön e ne sih peö' po rivon varoe.” *Ais*
29:13

⁸ Eöm to he' tonun voh em pa taate' vih pe
Sosoenën, paröm vaman varoe ko nem a ma
vavaasis po te'.”

⁹ Ke Ieesu' soe pet en pan, “Eöm to nat vavih
raakah e nem pa taate' pënton varo a taate' pe
Sosoenën. Ivëh, nöm to öt vakis suk nem o vavaasis
koman peöm. ¹⁰ E Mosës to kon tane' voh a soe
manuh pe Sosoenën, pare' soe pan,

“Ta e tamömah, pen e sinömah. *Eks 20:12; Lo 5:16*

Keteh se keh veveot e tamaneah pen e sinaneah,
ea se ip vamët ee pe'.” *Eks 21:17*

¹¹ Ivëhkëk, eöm to vavaasis nem pan, ta pah te' se
keh soe ke tamaneah pen e sinaneah pan, e' to te'

me e non a tah marën a va'aus raoe pon, ivëhkëk e'
to hikta he' raoe, suk e' se he' na e Sosoenën a tah
pamëh. ¹² A, a te' pamëh to vamanman hah non e

sinaneah pen e tamaneah, suk a ö ne' to piuk raoe,
pan e' se va'aus raoe pon. ¹³ Ivëh, nöm vavatet suk

nem sih a taate' nöm to kon tane' voh ma' manuh
pa kën sipuneöm, paröm vövöknaah e nem sih pa soe

pe Sosoenën. Me a ma meh taate' to te' ne nöm to nonok nem sih.”

A Tah To Mimirö' Non Sih A Te'
Matiu 15:10-20

¹⁴ Ke Ieesu' vaoe en na pa napan, kee nö ma', ko tönun ee manih pe', ke' soe ke rapoë pan, “Eöm kurus se pënton a soe peö', paröm kokoman vavih. ¹⁵⁻¹⁶ Ahik ta taëen se tane' manih mahën, pare' vapö a apen a te'. Ahik. A tah varoe to tane' ma' po kokoman pa te', ivëh, to vapö non a apen a te'. A ma tah to te' ne manih pa koman a te', ke' vavatvus non pa rivoneah, ee a ma tah poë varih to vapö e ne pa apen a te'. ¹⁷ E Ieesu' to këh en ma' pa napan mahën, pare' ho en koman iuun, ka ma vamomhë pe' hi ee pe' pa pusun in a soe vapipino' pamëh. ¹⁸ Ke Ieesu' hi varu' en pee pan, “Eöm me to hikta nat rakah ko nem, ha? A ma tah kurus varih to te' ne manih mahën se keh hop manih pa koman a te', ee hikta onöt ne a vapö a apen a te' manih po epep pe Sosoenën. ¹⁹ Suk ataeah, e' to hikta te' hop non manih po kokoman pe', e' to nö varoe en manuh po kokea pe'. Ke' pepeak vi en pe'.” Manih pa soe va'ih ne Ieesu' to sosoe non pan, a ma taëen kurus to vih e ne pa ëen manih po epep pe Sosoenën. ²⁰ E Ieesu' to vatom pet en na pa soe pe', pare' soe vamanih pan, “A tah no a te' to koman non, pare' soe tavus tane' manih po kokoman pe'. E' kuru a tah pamëh to mimirö' non sih a apen a te'. ²¹ A ma tah to tavus tane' ma' manih po kokoman pa te', to rëh e ne pe' manih po kokoman hat, ka ma taate' poë varih, ivarih, taate' rëhrëh, taate' manin, taate' va pa ip vamët a meh te'. ²² Taate' va pa mirö' o vaen, taate' puhio', taate' piuk, taate' peat, taate'

möhmöh, soe vahat e Sosoenën, taate' vatösoe, me a taate' papön. ²³ A ma taate' kurus varih to te' ne sih manih po kokoman pa te'. Pare tatavus ke ne ma' sih manih pa rivoneah, e'e to vapö e ne pa apen a te' manih po epep pe Sosoenën.”

*E Köövo Va Fonisia' To Vaman E Ieesu'
Matiu 15:21-28*

²⁴ E Ieesu' to käh ma' a muhin va Galili', pare' nö en manuh pa ma vöön to te' ne pa muhin va Taëa' me Saëdon. E Ieesu' to ho en iuun, pare' hikta iu non a ö no ta pah te' se nat in poan to te' non nën. Ivëhkëk, a napan to nat e ne pe Ieesu' to te' e non nën. ²⁵ Ka pah köövo no a ora' hat to te' non sih manih pe semoneah, to pënton a soe va pe Ieesu' to te' non nën, pare' vëvëhö' rakah en ma' manih pe', pare' vu' vatët en manih pa moneah. ²⁶ E köövo pamëh to hikta te' non pan e köövo va Israël. E sinaneah to vahuh voh poan manih pa si' ö muhin va Fonisia', a si' ö muhin pamëh to te' non koman a muhin va Siria'. E' to hin vakis rakah en pan e Ieesu' se veo tavus käh e semoneah pa ora' hat pamëh. ²⁷ Ivëh, ke Ieesu' piun e köövo pamëh, pare' soe vapipino' va in poan manih pan, “E' to hikta vih non pa kon a taëën po koa', ko he' ro käh.” E Ieesu' to soe vamanih, suk o Jiu' to koman ne pan o upöm te' to te' va e ne manih po käh.

²⁸ Ivëh, ke köövo pamëh nat en pa pusun a soe vapipino' pe Ieesu' ko vaman en, pare' nat en pe' to hikta te' non pan e' a mu Jiu'. Ivëhkëk, e' to nat e non pe Ieesu' se va'aus en pe'. Ivëh, ke' soe vapipino' varu' ke Ieesu' pare' soe pan, “Apuh, a soe pën to para' man. Ivëhkëk, o käh varih to te' ne

paan a pok ënëen se ëen ee po kukuvun taëen, ëen këh po koa' to taru ma' paan a pok ënëen.”

²⁹ Ke Ieesu' soe va in e köövo pamëh manih pan, “Eën to vataare eom peö' po vaman pën, ivëh, kën se nö hah eom na manuh vöön me o vaeö, a ora' hat to këh tavus vur en pe semomah.” ³⁰ E' to vos hah en manuh vöön, pare' ep en pe semoneah to koroh vatotomin e non tevan, pare' nat en pa ora' hat to këh tavus vur en pe', ke' vih hah en.

E Ieesu' To Vato' Hah A Te' Papön Tenan

³¹ E Ieesu' to tane' hah en ma' manuh pa muhin va Taëa' me Saëdon, ko koe ken Dekapolis, pare' kunah en pa tonon va Galili'. ³² Ka napan te' ke ma' pe' pa pah te' papön tenan, pare' toto vövöpë. Ee to hin vakis rakah e pe Ieesu' pan, e' se vaho' a koreneah manih pa te' pamëh. ³³ Ee Ieesu' to me vakoaan ke këh en pe pa te' pamëh, pare' pöök a poa tenaneah pa poa kumis koreneah, pare' teo a ma kumis koreneah ko pöök en pa meaneah. ³⁴ Ivëh, ke Ieesu' ta peah en na manuh kin, pare' pah vavuriah suntan rakah en, suk o kokoman pe' to puh rakah en po tamak, ke' soe pan, “Ëpapëta.” A soe pamëh to soe va non manih pan, “Takap ah.” ³⁵ Ka varu' rakah vakomanih no a tenaneah to maaka en, ke' pënton vavih rakah en, ka tah vëh to sunpip non sih a meaneah ro en. Ke' taneo en pa vaato vavih hah. ³⁶ Ke Ieesu' vuhvuh vakis rakah en pa napan, pan ee se nat ne vatvus a tah va'ih manih pa tah meh te'. E' to vuhvuh raoe, ivëhkëk, ee to söë rakah ee, ko vatvus ee pa tah pamëh. ³⁷ Ka napan varih to pënton a tah va'ih ne Ieesu' to nok pah töhkak vahat ee, pare soe ee pan, “Vahvanih ke

Ieesu' nok vavavih hah a ma te' varih? E' to nok vavavih hah o te' papön, kee tètënan vavih hah ee pa to, me o te' pos rivoë, kee vavaato hah ee!”

8

E Ieesu' To Makën A 4,000 Te' Matiu 15:32-39

¹ Manih po poen pamëh no a napan to tönun ha kov e ma', ka manih po poen pamëh nee to hikta te' me ne ta taëen, ke Ieesu' vaøe ununun a ma vamomhë pe', pare' soe ke raoe pan, ² “Eö' to uruan rakah e no' pa napan varih. Suk ataeah, e'e to te' va'peh me a neo' po kukön poen, ka varu' rakah vakomanih no ahikta taëen to te' non, na se makën raoe. ³ Ivëh, kö' se keh vanö maë hah eo' pee manuh pa ma vöön pee, eö' he hikta makën raoe, e'e se tötöspan rakah ee po maë manih pa ö nee to nönö hah ne, suk ataeah, a ma upöm pee to tane' varo voh ee ma'.” ⁴ Ka ma vamomhë pe' piun poë pare soe pan, “Manih pa moeh upin vëh na se kon tane' ma' a taëen nih, to antoen non a ö na se makën a nap peo varih?” ⁵ Ke Ieesu' piun a soe pee, pare' soe pan, “O tovih mu' ne eöm to te' me nem?” Kee soe ke poë pan, “O tönim me ro pöök mu' ro.”

⁶ Ke Ieesu' soe ke ra napan, kee iho' ee po oeh, ke' kon o tönim me ro pöök mu' poë varih, pare' soe vavihvih ke na e Sosoenën, pare' kökøk en pa ma mu', pare' ki vakëkëh ken pa ma vamomhë pe', kee makën po' ee pa napan. ⁷ Ee to te' me ee ma' pa ma si' iian sosone', ke Ieesu' tapui raoe, pare' soe vavih ke na e Sosoenën, pare' soe ke ra ma vamomhë pe', kee ki ke ra napan kurus a ma sone' iian poë varih. ⁸ Kee ëen ee, pare mahun vahik

rakah ee, a napan to peo onöt ne a 4,000 te'. ⁹ A napan to ëen vahik ee, ko vamomhë pe' ununun o tönim me o pöök kove manih pa ma ö taëen nee to ëen këh.

Ke Ieesu' vanö hah en pee pa ma vöön pee. ¹⁰ Ka varu' vakomanih ne Ieesu' to peah hah en manuh po parö', me ra ma vamomhë pe', kee nö ee manuh pa muhin va Dalmanuta.

Ee To Soe Ke Ieesu' A Ö Ne' Se Nok Ta Tah Vatoksean

Matiu 16:1-4

¹¹ Ko Parësi' nö ee ma' manih pe Ieesu', pare taneo ee pa vaato vasuka' me poë. Pare kehkeh punö' ne poë, ko hi ee pe' pan, e' se nok a tah vatoksean va pa vöön va kin to vataare non, pan e Sosenën to soe vaonöt ke non pe' pa nok a kiu pamëh. ¹² E' to hara' rakah en pa punis manih pa tuvuh pe', pare' soe en pan, “Vahvanih ka napan va kuru iu ep ne a tah vatoksean? Eö' to soe vaman rakah keo' peöm. Eö' to hikta onöt rakah no' a nok hah ka neöm to meoh tah vatoksean.” ¹³ E Ieesu' me ra ma vamomhë pe' to këh ee pa napan, pare peah ee po parö', ko taneo ee pa pahan hah pa pap tonon vöh, pa tonon va Galili'.

A Taate' Hat Po Parësi' Ke Hëërot

Matiu 16:5-12

¹⁴ Ko vamomhë pe' vanun ee pa te' ma' ta ma taëen, ee to te' varoe me ne a si' pah ö taëen to pet non po parö'. ¹⁵ Ke Ieesu' vakömköm va i raoe manih pa soe vapipino' pe' pan, “Ut vavih nem, paröm matop vavih nem pa taate' hat po Parësi' me a taate' hat pe Hëërot. Ee tome' vamahun a neöm pa ma piuk pee vamanih po is na to hovën

a praoa'. Eöm se nat nem kon a taate' piuk pee.”
¹⁶ Ko vamomhë pe' taneo ee pa vaiihi koman pan, “E' to sosoe po' va non manih pan ea to hikta te' ma' ta taëen.” Ivëhkëk, ee to hikta nat vamaaka ne pa pusun in a soe vëh ne Ieesu' to sosoe suk non. ¹⁷ Ke Ieesu' nat en pataeah nee to vaiihi suk ne, ivëh, ke' hi en pee pan, “Eöm vaiihi suk nem ataeah, ea hikta te' vu ma' ta taëen ëh? Eöm hikta maaka avoe' nem eh? A ma kupu peöm võsvös öh?” E Ieesu' to soe va nën, suk ee to anoe voh ee pa taëen vëh ne Ieesu' to makën voh o 4,000 te'. ¹⁸ E Ieesu' to ihi avoe' e non pee, pare' soe pan, “Eöm to te' me e nem pa matëeneöm, paröm hikta ep nem ta tah, ha? Me eöm to te' me e nem pa tenëneöm, paröm hikta pënton nem, ha? ¹⁹ Vahvapo'nih po 5,000 te' varih nö' to makën voh raoe po tönim mu'? O tovih kove va pa ma ö taëen ëen këh to oah voh, nöm to ununun hah?” Ko vamomhë pe' piun poë, pare soe pan, “O havun me ro pöök.” ²⁰ Ke Ieesu' hi hahah kov en pee pan, “Eö' kökök voh o tönim me ro pöök mu', parö' makën o 4,000 te', köm ununun hah o tovih kove va pa ma ö taëen ëen këh varih to oah ne?” Ko vamomhë pe' piun va in poë manih pan, “O tönim me ro pöök kove.” ²¹ Ke Ieesu' hi raoe pan, “Eöm hikta ep inan avoe' nem eh?”

E Ieesu' To Vato' A Te' Kehö' Va Bëtsaëta'

²² E Ieesu' me a ma vamomhë pe' to nö, pare vos ee manuh Bëtsaëta', ka napan te' ee ma' pa te' keho' manih pe Ieesu'. Pare hin vakis ee pe', pan e' se vaket poan, ke' to' hah. ²³ E Ieesu' to öt a koreneah, pare' kees këh en pe' pa vöön, pare' teo pip a mataneah, ko hi poan pan, “Eën onöt e

nom pa ep eh?” ²⁴ Ka te' pamëh ta peah ma', pare' soe en, “A, eö' to ep e no' pa napan, ivëhkëk, e'e to matan ke ne pan, a naon to nönö vah ne.” ²⁵ Ke Ieesu' vaket hahah kov en manih pa mataneah, ke' kap va'puh en pa mataneah, pare' ep vamaaka hah en pa moeh tah kurus. ²⁶ Ke Ieesu' vanö hah en pe' manuh iuun pe', pare' vuhvuh poan, pan e' se nat non vos manuh pa vöön apuh.

*E Pita' To Soe Tavus E Ieesu' E Kristo
Matiu 16:13-20, me Luk 9:18-21*

²⁷ E Ieesu' me a ma vamomhë pe' to këh e ma' pa vöön va Bëtsaëta' pare nö ee manuh pa ma si' vöön to te' vatët ne pa vöön apuh va Sisaria' Filipaë. Manih po poen nee to nönö ne, ke Ieesu' hi rapoë pan, “A ma napan popoka' a no neo', eteh?” ²⁸ Kee soe ee pan, “E Jon Tövapupui, ka ma upöm popoka' a nom oah e Elaëja', ke', eën a pah te' va pa nap vanënën soe to to' hah ma'.” ²⁹ Ke' hi pet en pee pan, “Ke eöm koman po', eöm popoka' po' a nem neo', eteh?” Ke Pita' piun poan, pare' soe pan, “Eën e Kristo.” ³⁰ Ke Ieesu' vuhvuh vakis rae pan, ee se nat ne soe ke ta meh te'. “Eö' a te' ne Sosenën to vate' voh.”

*E Ieesu' To Sosoe Suk Non O Kamis Me A Mët Pe'
Matiu 16:21-28, me Luk 9:22-27*

³¹ E Ieesu' to taneo en pa vavaasis a ma vamomhë pe' pare' soe pan, “Eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se kon o kamis apuh rakah manih pa ko-reera nap susunön po Jiu', me ro te' susunön ësës he', me ro te' vavaasis varih to nat i ne o Vavaasis pe Mosës. pare ip vamët ee peö', ko vakön poen nö' se sun tane' hah eo' manih po vapeepe.” ³² E' to soe a soe va'ih, ke' maaka rakah ke non pee. Ivëh,

ke Pita' me ke poan, pare' sirö' en pe' pan, “Eën se nat nom sosoe va nom manih.” ³³ Ke Ieesu' tarih, pare' kukute' o vamomhë pe', pare' sirö' e Pita', ko soe pan, “Susun po ora' hat, kèh a na neo' ah! A soe pën to hikta te' non pan a soe pe Sosenën, ahik, a soe pën, e' a soe pa te'.” ³⁴ E Ieesu' to vaoe ununun en na pa napan me ra ma vamomhë pe' kee tönun vatët rakah ee ma' manih pa havineah. Ke' soe ke rapoë pan, “Ta pah te' se iu vatet a no neo', e' se vöknah o iu koman pe', pare' te' a kuruse pe', pare' te' o kamis ko vatet a ma' neo'. ³⁵ Ta pah te' se keh matop tamoan non o to'to' pe', pare' hikta vatet a neo', o to'to' pe' se ro amot en. Ka ta pah te' se keh koman a no neo', pare' mët suk a neo', me a Soe Vih peö', a, amot e' se kon en po to'to' tamoan. ³⁶ Ta pah te' se keh kon en pa ma tah kurus va po oeh vëh, pare' vanun en po to'to' tamoan pe', a ma tah poë varih se po' va'aus vah va in o to'to' pe' nih? Ahik rakah! ³⁷ Ahik ta pah tah no a te' to onöt non a voen hah o to'to' pe'. ³⁸ A napan va kuru to he' tonun ne pe Sosenën, ko nonok e ne pa ma taate' hat. Ta pah te' se keh hara' vapoet a no neo', me o vavaasis peö', a, eö' me e Koa' Te' Pa Napan Kurus se hara' vapoet e no' pe' po poen ne eö' se nö va'peh me ma' o ankerö' vivihan pe Sosenën, me o maaka pe Tamön.”

9

¹ Ke Ieesu' soe ke ra ma vamomhë pe' pan, “Eö' to soe vaman rakah keo' peöm, a ma pah te' to sun ne manih kuru, se me' avoe' e ne pa mët, ee heh ep ee pa Matop Vih pe Sosenën se tavus me ma' o kikis.”

*A Sionin E Ieesu' To Tarih Kakaare
Matu 17:1-13, me Luk 9:28-36*

² O tönim me o pöh poen to oah ee, ke Ieesu' me e Pita', me ra poa tom kea e Jëmis pen Jon. Ee varoe to peah pa tope a pah va kin. Ee varoe kuru to te' va'peh me ne e Ieesu', ka sionin e Ieesu' tarih, ko matan ke en. ³ Ko ohop pe' kakaare oah rakah en pa ö no a te' va po oeh to pupui o rara pe', ke' te' va non. ⁴ Ke Elaëja', pen e Mosës tavus ee ma', pare vavaato me e ne pe Ieesu'. ⁵ Ke Pita' soe ke Ieesu' pan, "Eeh, Apuh, e' to vih rakah e non pea to te' no manih kuru, vaonöt ka möm ah, kemöm u a kukön tanu manih. A te' pën, ka te' pe Mosës, me a te' pe Elaëja'." ⁶ E Pita' me a meh poa vamomhë pe' to pah naöp vörep ee, ivëh, ke Pita' toksean en, pare' hikta maaka vavih vi non pa soe ne' to soe. ⁷ Ka unöh pöm en pee, ka to tane' ma' manih pa koman a unöh to soe va non manih pan, "E' iva'ih e Koa' peö', ne eö' to iu oah vi no' eah sih, ivëh, köm sih pënton vavih a soe pe'." ⁸ Ka varu' rakah vakomanih nee to vaveves vah ko ne, pare hikta ep hah ne ta meh te'. E Ieesu' varoe a paeh to te' va'peh me non raoe. ⁹ Ee to këh kunah hah ee ma' pa tope pamëh, ke Ieesu' vuhvuh raoe, ko soe ke rapoë pan, "A tah va'ih nöm to ep vu ma' manuh pa tope, ne eöm se nat nem soe tavus ke ta meh te', e' se te' non, ko onöt rakah po poen ne eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se to' hah ma'." ¹⁰ Ee to kooan vakis rakah e ne pa ma soe ne Ieesu' to soe ke raoe pa ma kokoman pee. Ivëhkëk, manih koman pee, nee to vaiihi koman hah a ne pan, "A to' hah ma', soe non ataeah?" ¹¹ Ke Pita', ke Jëmis pen kea pe' Jon hi ee pe Ieesu' pan, "Suk ataeah ko

te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës sosoe ne pan e Elaëja' se vovoh ma'?" ¹² E Ieesu' to piun raoe, pare' sosoe suk non e Jon Tövapupui, ko soe ke rapoë pan, "A soe pee a man, e Elaëja' to vovoh voh en ma', pare' vatotoopin vahik voh en pa ma moeh tah kurus. E' te' vah va po' non nih ko Puk Vapenpen soe va non manih pan, eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus to se te' o kamis, kee he' tonun a neo', pare mirö' a neo', ko ip vamët ee peö'? ¹³ Ivëh, kö' se soe keo' peöm pan, a te' vëh no a napan to koman voh ne pan e Elaëja', e' to nö voh en ma'. Ivëhkëk, a ma napan to vatet voh ee pa ma iu pee, pare nok a ma taate' hat manih pe', ke' tavus va en manih pa ö no Puk Vapenpen to soe va non."

E Ieesu' To Vato' Hah E Koa' Oete' No A Ora' Hat To Te' Non Pe'

Matiu 17:14-21, me Luk 9:37-43

¹⁴ Ke Ieesu' me a kukön vamomhë tavus vatönun hah me ee ma' po upöm pee, pare ep i ra napan peo rakah to tönun ma'. O te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës to vavaato vasuka' me ne a ma vamomhë pe Ieesu'. ¹⁵ A napan to ep in e Ieesu' to nö ma', pare pah töhkak vahat ee, pare nö vëhö' ee manuh pe Ieesu' pare vaöt koren me ee pe'. ¹⁶ Ke Ieesu' hi en pa ma vamomhë pe' pan, "Ataeah ne eöm to vavaato vasuka' suk me nem o te' vavaasis poë varih?" ¹⁷ Ka pah te' to te' non topnin a napan poë varih piun ma' a soe pe Ieesu', pare' soe ma' pan, "Apuh, eö' to me vu ma' e koa' oete' peö' manih pa ma vamomhë pën, pan ee se veo këh poë pa ora' hat to te' non manih pe', ke' hikta toto non. ¹⁸ A ma poen kurus rakah no a ora' hat sih öt sih poan ko vi en pe' manih po

oeh. Ko poe kakaare tatavus ke non ma' manih pa rivoneah, ke' vakuskus rivon e non. Ke eö' hin vu a ma vamomhë pën, pan ee se veo tavus a ora' hat pamëh, ivëhkëk, ee hikta onöt ne a veo poë.” ¹⁹ Ke Ieesu' soe ke ra vamomhë pe' pan, “Eöm varih to hikta vaman avoe' rakah nem e Sosenën se vato' en po te', O tovih poen ne eö' se te' va'peh tamoan me a no' neöm? A tovih poen ne eö' se te' a ma punis peöm? Me ma' öm e koa' manih peö'.” ²⁰ Kee me ee ma' pe koa' pamëh manih pe Ieesu', ka ora' hat pamëh ep in e Ieesu', pare' pah kö suntan en pe koa', ke koa' vu' en po oeh ko vakuku vah e non, ko poe tavus ke ma' manih pa rivoneah. ²¹ Ke Ieesu' hi en pe tamaneah pan, “E koa' hara' varë vi voh en pa mët vëh ëh?” Ke tamaneah piun va en manih pan, “E' to taneo rakah voh en pa ö ne' to te' non a koa'. ²² A ma tamoan rakah no a ora' hat pamëh to kehkeh ip vamët e non sih pe'. E' to viivi non sih poan po sura' me manih koman ruen. Ivëhkëk, eën se nom onöt nom a vato' hah e koa' peö', kën ururuan a möm, parën va'aus eom pemöm.” ²³ Ke Ieesu' soe ke poan pan, “Eën se koe a soe vamanih pan, 'Eën se nom onöt nom.' Suk ataeah, eö' to onöt rakah e no' pa nok va nën po te' varih to vaman a non neo' sih.” ²⁴ Ivëhkëk, e taman e koa' pamëh to hin vakis en ma' pan, “Eö' to vaman e no' pën. Ivëhkëk, o vaman peö' hikta te' apuh non, sën va'aus a neo' ko vaman peö' sih apuh.” ²⁵ E Ieesu' to ep a napan to vavahuk nö e ne ma' manih pee, ivëh, ke' sirö' a ora' hat pamëh to te' non sih pe koa', pare' soe pan, “Papön, eö' to ta' a nös oah, këh tavus ma' e koa' manem, parën nat nom hah hop manih pe'.” ²⁶ Ka ora' hat pamëh

kokoe', pare' vi en na pe koa' manuh po oeh, ko käh tavus en pe koa', ke koa' koroh ke non pan e' to mët en. Ka nap peo soe e pan, “E' to mët en.” ²⁷ Ivëh, ke Ieesu' ôt pa koreneah ko kë vasun poan, ke' sun en pare' to' hah en. ²⁸ Vasuksuk po' ne Ieesu' to nö en manuh iuun, pare' te' aven e non, ka ma vamomhë varoe pe' hi ee pe' pan, “Emöm hikta onöt suk nem a veo tavus a ora' hat pamëh ataeah?” ²⁹ Ke Ieesu' piun rae, pare' soe pan, “A hin varoe kuru to onöt non a veo tavus o vu ora' hat to te' va ne manih. Ahikta meh tah to onöt non.”

E Ieesu' To Vapöök Soe A Ö Ne' Se Mët, Pare' Sun Hah En

Matiu 17:22-23, me Luk 9:43-45

³⁰ Ke Ieesu' me ra ma vamomhë pe' käh ee pa vöön vëh ne' to vato' hah e koa' pamëh, pare te' ne topnin a muhin va Galili'. Ke Ieesu' rës rakah e non pa ta pah te' se nat a ö ne' to te' non. ³¹ Suk ataeah, e' to vavaasis non a ma vamomhë pe', pare' soe ke rae pan, “Eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus no a te' se vikuh en peö' manih pa koreera nap hat, kee sih ip vamët e peö', ka kukön poen sih oah, kö' to' hah, ko sun hah eo'.” ³² Ivëhkëk, a ma vamomhë pe' to hikta maaka i ne a pusun in a soe pamëh, ivëh, kee nanaöp e ne pa hi poë.

A Te' Vëh To Te' Me Non A Tasun Apuh Oah

Matiu 18:1-5, me Luk 9:46-48

³³ Kee vos hah ee manuh Kapaneam, pare ho e manuh iuun, ke Ieesu' hi en pa ma vamomhë pe' pan, “Ataeah nöm to vavaasoe vasuka' suk nö vu nem ma' manuh hanan?” ³⁴ Ivëhkëk, ee to hikta piun a hi pe Ieesu', suk ataeah, ee to poet suk a

ö nee to vavaato vasuka' nö vu ne ma' manuh hanan suk eteh se te' non a tasun apuh oah manih pee. ³⁵ Ivëh, ke Ieesu' iho' en, pare' vaove en na pa ma vamomhë pe', pare' soe ke raoe pan, “Ta pah te' se keh iu non a tasun apuh oah manih pa matan e Sosoenën, e' a te' pamëh se vöknah hah ea, pare' kikiu va non manih pa te' to kiu akuk non pa napan.” ³⁶⁻³⁷ Ke Ieesu' vaove na a si' koa' sone', pare' vasun poan manih pa topnin in a ma vamomhë pe', pare' vaket non pe', ko soe ke raoe pan, “A te' vëh to koman non a ëhnaneo', pare' kamö' non e koa' sone' to te' va non manih pe si' koa' va'ih, e' kuru to kamö' me e non peö'. Ka te' to kamö' a non neo', e' to hikta kamö' varoe a non neo', e' to kamö' me e non pe Tamön vëh to vanö voh a ma' neo'.”

*A Te' To Hikta Vakihat Me A Rora E' A Te' Pea
Luk 9:49-50*

³⁸ Ke Jon soe ken pe Ieesu' pan, “Apuh, emöm to ep in a pah te' to veveo tavus non sih o ora' hat këh o te' manih pa ëhnöömah. Ivëh, kemöm soepip em pe', suk e' to hikta te' non po kum pea.” ³⁹ Ivëhkëk, e Ieesu' to soe ke raoe pan, “Eöm se nat nem soepip in eah, e' se nonok e non pa tah vatoksean manih pa ëhnaneo', me o kikis peö'. Suk ataeah, e' to hikta sosoe vahat non a ëhnaneo'. ⁴⁰ A te' to hikta hat ka rora sih, e' kuru a te' pea. ⁴¹ Pënton vavih nem pa soe va'ih, se rö' soe ka neöm, eteh se keh ep ka neöm, pare' he' a neöm a ruen kaak, suk eöm to vatös me a non neo', e Kristo. A te' pamëh ne Sosoenën se he' en pe' po voen vëh to hikta onöt non ahik.”

*A Taate' Hat To Mimirö' Non Sih O Vaman Pa Te'
Matiu 18:6-9, me Luk 17:1-2*

⁴² “Ivëhkëk, ta pah te' se keh koman non pan, e' se rëh ke o vaman pa ta si' pah koa' sone', ke' ku' manih pa taate' hat, e' to vih rakah non pa vahan a vös topoan manih pa ko'koneah, ko varoko' eah tahi'. ⁴³⁻⁴⁴ Ivëh, ka koreomah se keh vaku' a oah manih pa taate' hat, moes kurus eah! E' to vih oah non pa ö nën se te' ro me nom ö pöh koren, kën sih kon o to'to' tamoan. Pe' to hat non pa ö nën to te' me nom o pöök koren, ee se rëh ke pën pa hat, kee vi ee na pën manuh po sura' ësës tamoan. Manuh pa vöön pamëh no ves sosone' to hikta onöt ne a mët, ka sura' pamëh to hikta mumute' non sih. ⁴⁵⁻⁴⁶ Ka momah se keh vaku' a oah manih pa taate' hat, moes kurus eah! E' to vih oah non pa ö nën se te' me nom o pöh mon ro, kën sih kon o to'to' tamoan. Pe' to hat non pa ö nën to te' me nom o pöök mon, ee se rëh ke pën pa hat, kee vi ee na pën manuh po sura' ësës tamoan. ⁴⁷⁻⁴⁸ Ka matömah se keh vaku' a oah manih pa taate' hat, të kon eah, ko vi na! E' to vih non pa ö nën se te' me nom o pöh matan varoe, kën sih te' hop nom manih pa Matop pe Sosenën. E' to hat non pa ö nën se te' me nom o pöök tök matan, kee rëh ke pën pa hat, kee vi ee na pën manuh po sura' ësës tamoan. ⁴⁹ Eöm se te' a ma punis, paröm sun vakis ko vaman e Sosenën, köm sih tavus o te' totoopin manih pa matan e Sosenën, vamanih pa gol ne to ës po sura' ke' kakaare hah, pare' voon en. ⁵⁰ Me eöm to te' va e nem manih pa sö tetehean, nee to sö a taëen ke' ninin vih. Ivëhkëk, o tetehean va pa sö pamëh se keh hikta te' non, e' se vaninin vih vah

va in taëen pamëh nih? Eöm se te' rakah vako nem manih pa sö tetehean, a ma kokoman peöm se te' vatö ne, köm vakamö' me ra ma upöm peöm.”

10

E Ieesu' To Vavahutët Suk Non A Taate' Va Pa Kök O Vaen

Matiu 19:1-12, me Luk 16:18

¹ E Ieesu' me ra ma vamomhë pe' to sun, pare këh ee pa muhin va Galili', pare pahan ee pa ruen vëh Jödën, ko tavus ee pa muhin va Jiutia'. Ka nap peo tönun hahah kov ee ma' manih pe'. Ke' vatet hahah kov en pa ma taate' pe'. E' to vavaasis hahah kov en pee pa soe pe Sosenën. ² Ko Parësi' nö ee ma' manih pe Ieesu', pare punö' poë pa ma soe, pare soe pan, “Soe ka möm mah. O Vavaasis pe Mosës soe vaonöt kës e non pe voe se kök o vaen, pare' veo e köövo pe', ha?” ³ Ke Ieesu' piun va'peh me a hi, pare' soe pan, “A taate' taeah ne Mosës to he' voh a neöm?” ⁴ Ko Parësi' soe ke Ieesu' pan, “E Mosës to vaonöt voh en pa te' se kiun o kiun marën a kök o vaen pe', pare' veo en pe köövo pe'.”

⁵ Ivëhkëk, e Ieesu' to soe ke raoe pan, “E Mosës to kiun voh ka neöm a taate' pamëh, suk ataeah, eöm o te' o pöh vatösoe rakah. ⁶ Ivëhkëk, manih pa taneo in a ma moeh tah, a soe to kiun non manih po Puk Vapenpen to soe non pan,

“E Sosenën to nok voh a te', a te' oete', me e köövo.”
Jen 1:27

⁷ Ivëh, ne voe se këh suk ma' e tamaneah pen e sinaneah,
pare' te' vatös me e non pe köövo pe',
kee tavus ee pon a paeh.' ” *Jen 2:24*

8 “Ivëh, kee pon to hikta se te' hah ne a pöök, Ahik. Ee to tavus ee o pöh sionin. 9 E Sosenën to vatös voh en pee pon, ka hikta pah te' to onöt non a kök vakëh hah raoe pon.” 10 Vasuksuk, nee to ho hah ee koman iuun, ko vamomhë pe' hi hah ee pe' pa pusun in a tah pamëh. 11 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, “Ta pah te' se keh veo e köövo pe', pare' me a meh köövo, a te' pamëh to nok rakah en pa taate' rëhrëh, e' to vöknah e non pe köövo vamomoaan pe' manih pa matan e Sosenën. 12 Manih pa paeh a taate' pamëh, ne köövo se keh veo e voe pe', pare' me a meh voe, e köövo pamëh to nok rakah me en pa taate' te'te'vaasi'.

*E Ieesu' To Tapui O Si' Koa' Sosone'
Matiu 19:13-15, me Luk 18:15-17*

13 Ka napan meeme ee ma' po koa' sosone' manih pe Ieesu', pan e' se vaket, ko tapui raoe. Ivëhkëk, o vamomhë pe' to sirö' ee pa napan poë varih. 14 Ivëhkëk, e Ieesu' to ep in a taate' pamëh, pare' heve en, pare' soe ke ra ma vamomhë pe' pan, “Koe raoe, kee nö ma' manih peö', paröm koe a sunpip raoe. Suk ataeah, a Matop Vih pe Sosenën to te' suk non o te' to te' va ne manih po si' koa' varih. 15 Eö' to soe vamaman rakah keo' peöm, ta pah te' se keh hikta kon a Matop Vih pe Sosenën vamanih po si' koa' sosone' varih, e' to hikta onöt rakah non a hop pa Matop Vih pamëh.” 16 E Ieesu' to pëtpët o si' koa', pare' vaket non po koa', ko tapui en pee.

*A Te' To Te' Me Non A Ma Tah Peo
Matiu 19:16-30, me Luk 18:18-30*

¹⁷ Ke Ieesu' me ra ma vamomhë pe' taneo hahah kov ee pa suk a hanan, ka pah te' vavaveo ma' manih pe', pare' vatokon en manih pa matan eah, ka te' pamëh hi poan, pare' soe pan, "Apuh vih, eö' se nok ataeah, parö' kon o to'to' tamooan?" ¹⁸ Ke Ieesu' hi poan pan, "Vahvanih kën poka' a neo' a vih? Ahikta pah te' vih. E Sosenën varoe a paeh a vih. ¹⁹ Ke Ieesu' soe ke poan pan, "Eën to nat e non pa ma taate' ne Sosenën to he' voh e Mosës,

'Koe a ip vamët a meh te',

koe a nok a taate' rëhrëh,

koe a kaveo,

koe a piuk in a meh te' pën manih po vahutët,

koe a piuk marën a öt akuk a tah pa meh te',

parën ta non e tamömah pen e sinömah."

Eks 20:12-16, me Lo 5:16-20

²⁰ Ka te' pamëh soe ke Ieesu' pan, "Apuh, taneo voh non ma' po poen ne eö' to te' voh no' a koa' ko öök non kuru, eö' to vavatet kurus voh e no' pa ma taate' varih." ²¹ E Ieesu' to ves rakah non manih pa mataneah, pare' pah iu rakah e non pe', pare' soe pan, "A pah tah rö ne eën to kökööt avoe' nom ivëh, eën se nö, parën vavoen vahik rakah a ma tah kurus pën, parën kon a moni' ko he' o te' varih o arus. Ivëh, kën sih te' amot me nom a ma tah kokoek manuh pa vöön va kin, parën vatet po' a ma' neo'." ²² A te' pamëh to pënton a soe va'ih ko pah ep vahat en, pare' pah nö me en po tamak, suk ataeah, e' to vaneah non a ma tah to parin a peo. ²³ E Ieesu' to kukute' a ma vamomhë pe', pare' soe ke raoe pan, "E' to hiva' rakah ke non po te' öt ö pa hop manih pa Matop Vih pe Sosenën." ²⁴ Ko

vamomhë pe Ieesu' pah töhkkak vahat rakah ee pa soe pe Ieesu', ivëh, ke Ieesu' soe ke raoe pan, “Pus koa' peö', a te' se kehkeh hop non manih pa Matop Vih pe Sosoenën, e' to hiva' rakah ke non pe'. ²⁵ E' to te' tö rakah ke non pa këmöl pa hop koe manih pa töhko' in a ni kunkun. Ivëhkëk, e' to hiva' oah rakah e non pa te' öt ö to kehkeh hop non manih pa Matop Vih pe Sosoenën.” ²⁶ A ma soe varih no a ma vamomhë to pënton, pare pah töhkkak vahat ee, pare vaiihi koman hah e ne pan, “E' se keh te' va non nën, keteh se po' kon o to'to' tamoaan?” ²⁷ E Ieesu' to ves rakah non manih pee, pare' soe ke raoe pan, “A ma tah varih no a napan to hikta onöt ne a nok, Ivëhkëk, e Sosoenën onöt e non pa nok a ma moeh tah kurus.” ²⁸ Ke Pita' soe ke Ieesu' pan, “Ep ah! Emöm to këh kurus voh em ma' pa ma tah pemöm, pamöm vatet em ma' pën.” ²⁹ Ke Ieesu' soe ke raoe pan, ‘Eö' to soe vamaman rakah keo' peöm. A napan varih to koman voh a ma' neo', me a soe vih peö', pare këh ma' a ma iuun pee, me a ma kea pee, me a ma vameere, me a ma tamëëre, me a ma sinëëre, me a ma rak pee, ³⁰ ee se kon oah ee pa ma 100 tah va pa ma tah nee to këh ma'. Ko poen nee se te' avoe' ne manih po oeh, ee se kon ee pa ma iuun peo, me ra ma kea peo, me ra ma sinan peo, me a ma vamen peo, me a ma pus koa' peo, me a ma rak peo, me ee se kon ee o to'to' tamoaan. ³¹ Ivëhkëk, o te' varih to vovoh ne kuru manih po oeh, amot nee se vasuksuk varu' hah ne ma', ko te' varih to vasuksuk ne kuru, amot nee se vovoh varu' ne.”

E Ieesu' To Vakön Soe En Pa Ö Ne' Se Mët, Pare'

*Sun Hah En**Matiu 20:17-19, me Luk 18:31-34*

³² Ko poen nee to suksuk nö ne a hanan to nö non manuh Jerusalëm, ke Ieesu' vëhö' vovoh ken pee, ka ma vamomhë pe' pah naöp suntan ee. Ka napan me varih to suksuk nö ne raoe vananaöp pet ee, pare koman ne pan, ta pah tah hat se tavus raoe manuh Jerusalëm. Ke Ieesu' me ke en pa havun me ra poa vamomhë pe', pare' soe vanat en pee pataeah se tavus manih pe' manuh Jerusalëm. ³³ E Ieesu' to soe ke ra ma vamomhë pe' pan, “Pënton vavih nem, ea to ëpëp nö e no manuh Jerusalëm, ka pah te' se he' en peö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus manih pa koreero te' susunön ësës he', me ro te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës. Kee se vaho' ee peö' po vahutët, pare vaonöt ee pa ip vamët a neo'. Ee se he' a neo' manih pa koreera napan varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'. ³⁴ Ee se kö a neo', pare teteo a neo', ko rëp a neo', pare ip vamët a neo', kö' mët eo'. Ko kukön poen sih oah, kö' to' hah, parö' sun tane' hah eo' ma' po vapeepe.”

*E Jëmis Pen E Kea Pe' Jon To Kehkeh Sunön Ne**Matiu 20:20-28*

³⁵ A poa sunai' Sëbëdi' e Jëmis pen e Jon to nö ma' manih pe Ieesu', pare soe pan, “Apuh, emöm to iu nem a si' pah tah, ne eën se nok manih pemöm.” ³⁶ Ke Ieesu' hi raoe pan, “Eöm iu nem ataeah ne eö' se nok manih peöm pom?” ³⁷ Ke Jëmis pen kea pe' Jon soe kee pe Ieesu' pan, “Amot ne eën se kon a tasun apuh, kemöm iu nem ta paeh pemöm se iho' non manih pa papmatö pën ka meh iho' non pa papkiruk pën.” ³⁸ Ivëhkëk, e Ieesu' to piun a soe

pee pare' soe pan, "Eöm to hikta nat vavih nem pataeah nöm to ihi a no neo' pom. Eöm antoen kës e nem pa kaak pa kap vëh nö' se kaak manih pe'? Paröm onöt kës e nem pa te' o Kamis vëh ne eö' se te'? Ke' eöm onöt e nem pa mët vamanih pa ö ne eö' se mët vah ava manih pa kuruse ha?"³⁹ Ke Jëmis pen e Jon piun ee pa soe pe Ieesu', pare soe pan, "Emöm to antoen e nem po' pa nok a ma tah varih nën to sosoe nom." Ke Ieesu' soe varu' ke rae pon a soe vapipino', pare' soe pan, "Oman rakah! A kap va'ih ne eö' se kaak manih pe', ne eöm se kaak me em. Eöm me to onöt e nem pa mët vamanih pa ö ne eö' se mët vah ava manih pa kuruse."⁴⁰ "Ivëhkëk, eö' to hikta te' me no' to kikis marën a kon eteh se iho' manih pa papmatö peö', me a papkiruk peö'. Ahik! E Sosenën koman se he' a poa ö ihiho' poë varih manih pe retereh ne' to vamatop keon ke voh en pee."⁴¹ A meh havun vamomhë to pënton a soe va'ih, pare pah heve ov ee pe Jëmis pen e Jon.⁴² Ivëh, ke Ieesu' vaoe ununun en pa ma vamomhë pe', kee tönun ee ma' manih pe', ke' soe ke rae pan, "Eöm nat e nem po te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu', ee to matop vakis rakah e ne pa napan pee. Me o upöm te' apa'puh pee to kikis rakah ov e ne pa napan pee se vavetet ne a ma soe pee."⁴³ Ivëhkëk, a taate' te'te' vasusunön to hikta se te' non topnineöm. Ivëh, keteh to kehkeh tavus non a te' sunön manih peöm e' se te' non a te' kikiu peöm kurus.⁴⁴ Ka te' se keh vovoh ka no neöm, e' se te' rakah ko non a te' to kiu akuk non manih pa napan kurus.⁴⁵ Suk ataeah, eö' E Koa' Te' Pa Napan Kurus ne Sosenën to hikta vanö voh ma' marën a napan se kiu va'aus a ne

neö'. Ahik. eö' to nö voh ma' pa va'aus raeo, me eö' se he' o to'to' peö' manih pa ö ne eö' se mët marën a hehe a napan varih no a taate' hat to nohnoh non rapoë."

*E Ieesu' To Vato' Hah A Pah Te' Keho'
Matiu 20:29-34, me Luk 18:35-43*

⁴⁶ E Ieesu' me ra ma vamomhë pe' to vos ee manuh pa vöön va Jeriko'. Pare o'oah nö e ne pa vöön pamëh, ka nap peo rakah nö va'peh me ee pee. Ke Batimeus e' a te' keho', e' e koa' pe Timeus, e' to iho' non sinten hanan, pare' hinhin moni' non sih a ma napan. ⁴⁷ E' to pënton a napan to sosoe ne a ö ne Ieesu' va Nasarët to nönö non ma' pare' taneo en pa hin vakis na pan, "Ieesu' Koa' supnai' pe Devit, ururuan a neo' ah." ⁴⁸ Ka ma napan sirö' poë, pare soe pan, "Vatotomin ah." Ivëhkëk, e' to pah kokoe' vakis oah en na pan, "Koa' supnai' pe Devit, ururuan a neo' ah." ⁴⁹ Ke Ieesu' sun en, pare' soe pan, "Vaoe na öm eah, ke' nö ma' manih peö'." Kee vaoe ee na pe Batimeus a te' keho', pare soe ke poë pan, "Sun ah, parën vaeö, pe Ieesu' to vaoe en ma' pën." ⁵⁰ Ke Batimeus vi en po o hop vatonun pe', pare' sun vëvëhö' rakah en, pare' vaveo en manuh pe Ieesu', ke Ieesu' hi poan pan, ⁵¹ "Eën iu nom ataeah ne eö' se nok manih pën?" Ka te' keho' pamëh soe pan, "Apuh, eö' to iu opoep hah no'." ⁵² Ke Ieesu' soe ke poan pan, "Eën se nö hah na manuh pa vöön pën, o vaman pën to vato' hah en pën." Ka varu' rakah vakomanih no a mataneah to takap hah en, ke' ep vavih hah en, ko vatet en pe Ieesu' manih hanan.

11

E Ieesu' To Vos Manuh Jerusalëm Vamanih Pa Te' Sunön

Matiu 21:1-11, me Luk 19:28-40, me Jon 12:12-19

¹ E Ieesu' me ra ma vamomhë pe' to vatët ee pa tavus manuh Jerusalëm, pa vöön va Bëtfes me Bëtani', pare vatët ee sinten a Tope Öliv. Ke Ieesu' vanö vovoh en pa poa vamomhë pe'. Kee vos e Bëtfes. ² E Ieesu' to vanö me raoe a soe to te' va non manih pan, "Eöm se nö manuh pa vöön to te' vatët non manih. Eöm se tavus pa vöön pamëh, paröm ep oho' em pa tönki' seka' to nohtöön non, no ahikta pah te' to tok avoe' non manih pe'. Paröm ihan eah, ko me ma' eah manih peö'. ³ Ka ta pah te' se keh hi a neöm pan, 'Eöm nok suk vamanih ataeah?' Köm soe keah pan, 'E Topoan to iu non poan. E' se vanö oho' hah en ma' pe!' " ⁴ Ka poa vamomhë pe' nö ee, pare taum e pa tönki' seka' to nohtöön non manih po hopa' in a iuun, pare ihan ee pe'. ⁵ Ka ma te' varih to sun vatët ne pa sinten a iuun pamëh hi raoe pan, "Öm ihihan suk nem a tönki' seka' vëh ataeah?" ⁶ Kee piun va ee manih pa ö ne Ieesu' to soe va vu ke raoe pon, ka ma te' varih to vaneah ne pa tönki' vaonöt ke pee pon pa me a tönki'. ⁷ Ka poa vamomhë pe Ieesu' me e ma' pa tönki' seka' manih pe Ieesu', pare pan e pa tonun a tönki' pa rara, ke Ieesu' peah en pa tönki', kee nö me ee pe'. ⁸ Ka napan o pöh peo rakah to ihan a ma ohop rërë pee, pare panpan ee manih hanan. Ko upöm moes ma' a ma pea naon, pare vaho' ee manih hanan. ⁹ Ka napan varih to vovoh nö ke ne

e Ieesu', me ro te' varih to suksuk nö ne ma' poë,
 ee to tataoa nö ne ma', pare sosoe ne pan,

“Vaeö ke na e Sosoenën!

E Sosoenën se tapui a oah

suk eën to nö ma' pa ëhnan e Sunön!

Sng

118:26

¹⁰ E Sosoenën se tapui a matop vëh to nö ma' kuru,
 E' a matop pe sipuura Devit!

Vaeö rakah, ko kë a ëhnan e Sosoenën!”

¹¹ E Ieesu' to vos manuh Jerusalëm, pare' ho en
 koman Iuun Hinhin Apuh, pare' epep vah e non
 pa ma ta kurus va pa koman a Iuun Hinhin Apuh
 pamëh, ivëhkëk, a potan to kunah en, ke' këh en pa
 Jerusalëm, pare' nö en manuh Bëtani' me a havun
 me ra poa vamomhë pe'.

*E Ieesu' To Soe Ke O Naon Pan E' Hikta Se Voa'
 Hah Non*

Matiu 21:18-19

¹² Ka muhin takah en, ke Ieesu' me ra ma va-
 momhë pe' tane' hah ee ma' Bëtani', pare vovos
 hah nö ne Jerusalëm, ke Ieesu' hara' en po maë.

¹³ E Ieesu' to ep varo en na pa pah vu naon nee to
 ënëen ne sih a ma voa' i ne', a ëhnaneah o fik no a
 uvineah to kupkup non poan. Ivëh, ke Ieesu' nö
 en pa ep, pan e' se ep këh to voa', ko eën. Ivëhkëk,
 e' to nö vatët pare' ep in o uvin naon varoe, suk
 ataeah, e' to hikta te' non pan o poen voa' po naon
 pamëh. ¹⁴ Ivëh, ne Ieesu' to soe suk ke a vu naon
 ënëen pamëh pan, “Ahikta te' to se eën tane' hah
 non to voa' naon manih pën” A ma vamomhë pe'
 to tēnan e ne pa soe pamëh.

E Ieesu' To Veo A Napan To Vavoen Tah Ne Koman Iuun Hinhin Apuh

Matiu 21:12-17, me Luk 19:45-48, me Jon 2:13-22

¹⁵ Ee to nö ko vos hah e manuh Jerusalëm, ke Ieesu' ho en pa Iuun Hinhin Apuh, pare' taneo en pa veo tavus a napan varih to vavavoen ne a ma tah pee. E' to koep en pa pok pa nap papanih moni', pare' koep en pa ma ö ihoho' po te' varih to vavavoen ne o panuh. ¹⁶ Ivëh, ke' soepip raeo, pare' soe pan, “Eöm se nat nem te' koe hah ke ma' ta ma tah manih pa ö mahën va pa sinten Iuun Hinhin Apuh.” ¹⁷ Ke Ieesu' vavaasis non raeo, pare' soe pan, “Manih po Puk Vapenpen no a te' vanënën soe e Aisaëa' to kiun voh, to soe va non manih pan, ‘A iuun peö' e' a iuun hinhin pa napan kurus.’ *Ais*

56:7

Ivëhkëk, eöm to rih eah, ko nok em pe',

“A ö vavakooan po te' kakaveo.” *Jer 7:11*

¹⁸ O te' susunön ësës he', me ro o te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, to pënton a ma tah ne Ieesu' to nonok non pare taneo ee pa vaiu këh ta hanan ne se ip vamët koe e Ieesu'. Ee to nanaöp e ne pe Ieesu', suk a nap peo to iu e ne pa ma vavaasis pe' to te' me non o kikis. ¹⁹ Pa matanpoen ne Ieesu' me a ma vamomhë pe' to këh ee pa Jerusalëm, pare nö ee.

A Te' To Vaman Rakah Non Ko Hinhin Non, E' Se Kon En Pa Tah Ne' To Iu Non

Matiu 21:20-22

²⁰ Pa pöstakah rakah ne Ieesu' me ra ma vamomhë pe' to o'oah nö ne, pare ep hah ee pa vu fik pamëh. E' to rak tane' ma' manuh pa uvineah,

ko öök e non ma' pa ma aan. ²¹ E Pita' to koman hah na a soe va'ih ne Ieesu' to soe a te' vavoh in a vu naon pamëh, ivëh, ke' soe ke Ieesu' pan, “Ep këk ah, Apuh, po naon vëh nën to sirö' ate' na nopoen to rak en.” ²²⁻²⁴ Ivëh, ke Ieesu' soe ke ra ma vamomhë pe' pan, “Ta pah te' se keh te' rakah me non o vaman manih pe Sosenën, pare' ta' a tope vëh pan, ‘Sun ah, parën vi kunah koman hah keo' manuh koman tahi'.' Ivëh, ka te' pamëh se keh te' kikis rakah non po vaman me a hin, pare' nat non susunë non po kokoman pe'. E' se keh hinhin suk non ta pah tah, pare' vaman rakah non manih pa hin pe', a, e Sosenën se he' en pe'. ²⁵ Eöm se keh sun pa hin, paröm koman a hat no a meh te' to nok manih peöm, eöm se ihan anoe këh eah pa hat pamëh. Ivëh, ke Tamëneöm vöh pa vöön va kin se ihan anoe me en pa ma te' hat peöm. ²⁶ Eöm se keh hikta ihan anoe a ma hat po upöm te', e Tamëneöm vöh pa vöön va kin e' me se hikta ihan anoe non a ma te' hat peöm.”

*Ee To Hi E Ieesu' Pan Eteh To To He' Eah A Tasun
Matu 21:23-27, me Luk 20:1-8*

²⁷ E Ieesu' me ra ma vamomhë pe' to hah ee manuh Jerusalëm, ke Ieesu' ho ko nönö vah non koman a Iuun Hinhin Apuh, ko te' susunön ësës he', me ro te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, me ro te' susunön po Jiu' to nö ee ma' manih pe Ieesu'. ²⁸ Pare hi poë pan, “A tasun taeah nën to te' me nom, parën nonok nom a ma kiu varih? Eteh to he' a oah a tasun pamëh?” ²⁹ Ke Ieesu' piun rae, pare' soe pan, “Eö' me se hi voh a neöm a si' pah hi ro, ke eöm se keh he' em peö' pa piun, eö' me se soe tavus keo' peöm pa tasun nö' to te' me no',

parö' nonok no' a ma kiu apa'puh varih. ³⁰ Soe voh ka neo' öm, a tasun vëh pa pupui a napan ne Jon Tövapupui to he' voh, tane' ma' pe Sosenën, ke', e' tane' ma' manih pa napan ah?" ³¹ Ko te' susunön ësës he', me ro te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, me ro te' susunön po Jiu' to vavasoe koman e ne pan, "Ea se po' soe ataeah, ea se keh soe pan e' to tane' ma' manuh pe Sosenën, ke' soe en pan, 'Vahvapo'nih ka hikta vaman no e Jon?" ³² Ke ea se keh soe pan, o kikis pamëh to tane' ma' pa te', a, a soe pamëh hikta antoen non, suk ataeah, a napan kurus to vaman e ne pe Jon a te' vanënën soe." ³³ Ivëh, kee piun e Ieesu', pare soe pan, "Emöm to hikta nat nem." Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "Eö' me to hikta se soe tavus ka no' neöm a tasun ne eö' to te' me no', ko nonok no' a ma kiu varih."

12

A Soe Vapipino' Va Pa Nap Hat To Matop Ne A Rak Voaën

Matiu 21:33-46, me Luk 20:9-19

¹ Ke Ieesu' vavaato avoe' e non, pare' nok a soe vapipino' to soe suk non a ö no a ma upöm te' susunön po Jiu', me a ö no a napan to mimirö' vavoh ne o te' vanënën soe, pare' soe pan, "A pah te' to nep voh a nep voaën pe', pare' eean tavi poan, ko een a kove', pare' vasun a nöhsun pa koman kove', marën a nus o hun voaën manih pa nöh pamëh, ko u a tanu vakin marën a ö no a te' se iho' non, pare' ut non pa nep voaën pe'. Pare' he' en pa nep voaën pe' manih po upöm te', kee kiu moni' e ne manih pe', e' heh nö varo en pa meh muhin. ² Ko poen no a voa' in a voaën to manot en,

ke tövaneah pa rak voaën vanö en ma' pa te' kikiu pe' pan, e' se nö manuh po te' varih to matop ne sih pa rak pe'. E' to iu non pan, ee se he' na poë ta ma te' voa' voaën va pa rak pamëh. ³ Ivëhkëk, a napan varuh to matop ne sih pa rak voaën pamëh, to öt a te' pamëh pare pah ip vahat ee pe', ko vanö akuk hah ee pe'. ⁴ Ivëh, ke tövaneah pa rak vanö en ma' pa meh te' kikiu pe' manih pa napan varih to matop ne sih pa nep voaën pe', kee öt poë, pare navuh hoko' ee pa pasuneah, ko pah ip vapoet ee pe', ko vanö akuk hah ee pe'. ⁵ Ke tövaneah pa rak voaën vanö hah en ma' pa meh te' kikiu pe', kee öt poë, pare ip vamët ee pe', ke' mët en. Vasuksuk po' ne' to vanö kurus en ma' pa nap kiu pe', kee nö ee ma'. Ka napan varih to matop ne sih pa nep voaën ip vamët ee pa ma upöm, ee he rëp ee pa ma meh. ⁶ Ke tövaneah pa rak te' varoe me ko non a paeh a te' ro ne' se vanö, e' e koa' koman rakah pe', ne' to iu oah non sih poan. E' to vanö en pe' manuh pa napan varih to matop ne sih pa rak voaën pe'. Suk ataeah, e voe to koman non pan a napan se ta e ne pe sunai'eah. ⁷ Ivëhkëk, a napan varih to matop ne pa nep voaën to vavaasoe koman e ne pan, 'Iva'ih e koa' koman pe tövaneah pa rak voaën, ep öm, ka ip vamët ee pe', ka ma tah varih to vaneah non pe tamaneah, sih vaneah varu' e non manih pea.' ⁸ Ivëh, kee not poë, ko ip vamët ee pe', pare vi tavus ee na pe' pa sinten a rak voaën pamëh." ⁹ Ke Ieesu' hi en po te' susun po Jiu', pare' soe pan, "E tövaneah pa rak voaën se po' nok vahvanih? E' se pö' nö ma', pare' ip vamët a napan varih to matop ne pa rak, pare' he' varu' en po upöm te' ha? ¹⁰ Eöm to hikta ëh pö' voh a soe va'ih to kiun non po Puk pe

Sosenën to soe suk voh non e Kristo, pare' soe non pan,

'A vös va'ih no a nap ekeok to vi tavus in,
to tavus en a vös vamomoaan vëh to toon vakis non a iuun.

¹¹ E Sunön to nok a vös pamëh,
ke' tavus en o toon to toon vakis non a iuun, pare' para' ep vamanin manih pa mataara.' ” *Sng 118:22-23*

¹² Ka nap susunön po Jiu' kehkeh öt e ne pe Ieesu'. Suk ataeah, ee to nat e ne pe Ieesu' to sosoe vapipino' suk e non pee. Ivëhkëk, ee to nanaöp e ne pa napan. Ivëhpëhkëk a nap susunön to vakëkëh ee pe Ieesu', pare vanönö ee.

Ee To Hi E Ieesu' Pan, Ea Se Voen Ee Pa Takis Manih Pe Sisa', Ke' Ahik?

Matiu 22:15-22, me Luk 20:20-26

¹³ Ka ma nap susunön po Jiu' vanö ee ma' po Parësi', me ro upöm va po kum te' pe Hëërot, kee nö ee ma' manih pe Ieesu' pa punö' poë pa vaato.

¹⁴ Ka nap susunön po Jiu', me a kën poan e Hëërot to nö ma' manih pe Ieesu', pare soe ke poë pan, “Apuh, eën a te' pëpënton soe rakah, parën sosoe man, parën hikta nat nom pa koman varoe ta pah te', kö hikta nat nom pa soe ta pah soe manih pa te' hikto ëhnan, me a te' to te' me non o ëhnan. Ahik. Manih pa soe man varoe sih nën to vavaasis nom a napan a soe man pe Sosenën, eën koman vanom nih? E' vih kës e non pea pa he' a takis manih pe Sisa', ke' a hik?” ¹⁵ Ivëhkëk, e Ieesu' to nat en po piuk pee, pare' soe ke raeo pan, “Eöm pupunö' a no neo', suk ataeah? Te' ma' öm ta pah moni' manih peö' paröm vataare voh a neo'.” ¹⁶ Kee te' ke ma'

pe' po pöh voa' moni', pare he' ee pe', ke' hi en pee pan, “Ä ehnan me o kaho' peteh ivëh to te' non pa moni' vëh?” Kee piun e Ieesu', pare soe pan, “Pe Sisa'.” ¹⁷ Ke Ieesu' piun a soe pee, pare' soe pan, “Ä tah to vaneah non pe Sisa' nöm se he' e Sisa'. Ka tah to vaneah non pe Sosenën nöm se he' e Sosenën.” Kee pah töhkak vahat ee, suk e Ieesu' to vaniu këh en pa punö' pee.

*Ee To Hi E Ieesu' Pa Mët Me A Sun Hah Pa Te'
Matu 22:23-33, me Luk 20:27-40*

¹⁸ Ko Sëdiusi, ee o kum te' to hikta vaman ne pan a nap mët se sun tane' hah ee manih po vapeepe, to nõ ee ma' manih pe Ieesu'. ¹⁹ Pare soe ee pan, “Apuh, e Mosës to kiun voh ka ra a soe to soe non pan, ‘Ta pah te' se keh mët akuk e' hikta vatvus ta pah koa' manih pe köövo pe', ke kea pe' me hah e köövo amop pe', pare' vatvus a koa' se kon a ehnan e kea pe'.’ ²⁰ E' to te' non a kën tom mahin to onöt ne a tönim me ra pöök, ka te' a vamomoaan vaen en, pare' te' non ko mët akuk en, e' he hikta vatvus avoe' non ta koa'. ²¹ Ke vapöök kea pe' me pet en pe köövo pamëh, pare' mët en, e' he hikta vatvus ta pah koa', ka vakön nok pet va en nën. ²² Ka tönim me ra pöök kën tom mahin poë varih vameeme petpet voh e ne pa pah köövo pamëh, pare hikta vatvus ta pah koa'. Ko poen nee to mët vahik ee, ko vasuksuk rakah ne köövo to mët pet en. ²³ Ivëh, ka amot rakah no a nap mët se sun hah ee, ko poen pamëh ne köövo pamëh se te' rakah non e köövo peteh? Eën to nat e nom, pe' to me voh non a tönim me ra poa te', pare' te' voh e non e köövo manot pee.” ²⁴ Ke Ieesu' soe ke ro Sëdiusi pan, “Eöm o te'

o nun rakah to hikta nat vavih nem pa soe va po Puk Vapenpen, paröm hikta nat me nem o kakis pe Sosoenën, ivëh köm vavaato pinpiun e nem.

²⁵ Manih po poen no nap mët se sun tane' hah ma' manih po vapeepe, a napan kurus hikta se vavaen hah ne, e'e se te' va e ne manih po ankerö' va pa vöön va kin. ²⁶ Ivëhkëk, manih pa soe va pa mët me a sun hah, eöm to hikta ëh pö' voh a soe pe Sosoenën ne Mosës to kiun voh, o vahutët va po si' naon sone' to ës voh. Manih po vahutët pamëh ne Sosoenën to soe ke Mosës pan,

‘Eö' e Sosoenën pe Abraham,

me eö' e Sosoenën pe Aësak,

me eö' e Sosoenën pe Jekop.’

Eks 3:6

²⁷ E Sosoenën to hikta te' non pan e Sosoenën pa nap mët. Ahik. E' e Sosoenën pa nap to'to'. A soe peöm a nun.”

A Pah Taate' Apuh Pe Sosoenën

Matiu 22:34-40, me Luk 10:25-28

²⁸ A pah te' vavaasis to nat i non o Vavaasis pe Mosës to nö ma', pare' pënton raoe to vavaato vasuka' ne, pare' pënton en pe Ieesu' to pinpiun vavih rakah e non pa ma soe po Sëdiusi, ivëh, ke' hi en pe Ieesu' pan, “A taate' taeah to te' oah non a ma meh taate', pare' vih oah non?” ²⁹ Ke Ieesu' piun a soe pe' pare' soe pan, “Iva'ih a taate' vamomoaan. ‘Eöm varih a napan va Israël, eöm se pënton.

E Sunön Sosoenën pea a paeh apuh ro.’ *Lo 6:4-5*

³⁰ ‘Eöm se iu rakah nem e Sunön e Sosoenën peöm manih pa ma kupu peöm, me manih pa ma apeneöm,

me manih pa ma kokoman peöm,
me manih pa ma kikis kurus rakah peöm.' ” *Lo*
6:5

³¹ “Ka vapöök taate' to te' va non manih,
‘Eën se iu nom a meh te' vamanih pa ö ne eën to iu
hah va ka nom.’ ” *Lev 19:18*
“Ahikta meh taate' to te' apuh non, pare' te' oah
non a poa taate' varih.” ³² Ka te' vëh to nat non sih
pa taate', soe va in e Ieesu' manih pan, “Apuh! A
soe pën a man rakah. E Sosoenën, e' a paeh Apuh
ro, a hikta meh. ³³ Ea se iu rakah no e Sosoenën
manih pa ma kupu pea, me manih pa ma nat pea,
me manih pa ma kikis kurus pea. Para iu va i no
upöm te' vamanih pa ö ne ea to iu hah va ka no. Ea
se vavatet rakah no a poa taate' apuh poë varih. E
Sosoenën to iu rakah e non pee, suk ee to apuh oah
rakah e ne pa ma he' varih nee to ësës voh ke ne na
e Sosoenën po sura'. A poa taate' poë varih to apuh
oah e ne pa ma vu he'.” ³⁴ E Ieesu' to pënton a te'
pamëh to pinpiun vavih e non pa soe pe', vamanih
pa te' to te' rakah me non o nat vih, ivëh ke Ieesu'
soe ke poan pan, “Eën to hikta te' varo këh nom
a Matop Vih pe Sosoenën, a si' ö hat kën vaman
a neo', ko hop eom ma' manih pa Matop Vih pe
Sosoenën.” Ka ma upöm te' naöp ee pa hi hah e
Ieesu' ta ma meh hi.

E Ieesu' To Hi A Ma Napan, Pan E Kristo Eteh
Matiu 22:41-46, me Luk 20:41-44

³⁵ O poen ne Ieesu' to vavaasis non koman Iuun
Hinhin Apuh, pare' hi a napan a hi, pare' soe pan,
“Vahvanih ko te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe
Mosës sosoe ne sih pan, e Kristo, e' e koa' pe Devit?

36 A Tuvuh Vasio' to he' e Devit o kokoman, ke' soe vamanih pan,

'E Sosoenën to soe ke Devit pan,

“E Kristo e Sunön pën.”

'Ke Sosoenën sosoe avoe' ke non pe Kristo pan,'

'Tho' ah manih pa papmatö peö',

ko te' nom nën ke' onöt po poen nö' se vaho'
o te' varih to vakihat me a nom oah manih
paan a matop pën.”

Sng 110:1

37 Moaan voh e Devit koman to soe pan, 'E Kristo e Sunön peö'.' E Kristo hikta te' varoe non pan e koa' pe Devit. Ahik. E' to te' me va i non manih pe Sunön rakah pe Devit.”

*O Te' To Nat I Ne O Vavaasis Pe Mosës To Nonok
Ne A Ma Taate' Hat*

Matu 23:1-36, me Luk 11:37-54; 20:45-47

38 E Ieesu' to vavaasis avoe' e non pa napan, pare' soe pan, “Eöm se matop rakah nem pa napan varih to matop ne sih pa taate', e'e to manin rakah nee a ö ne se ohop ne a ma ohop rëerë, pare nönö vah ne, ko iu rakah ne a napan se vaeö me ne rae, pare ta ne rae manih pa ma ö totoaan. 39 Pare iu rakah ne a iho' pa ma ö ihiho' po te' susunön manih pa ma koman iuun hinhin sone'. Ee to iu suntan rakah ne sih a iho' vovoh pa ma taëen apa'puh. 40 Ee to vavakëen ne sih o köövo amop, pare kakaveo ne a ma moeh tah pee. Pare pikpiuk hah a ne pa nok a ma hin rë. Manih po poen nee se te' po vahutët, a pap napan poë varih se kon o kamis o pöh apuh oah rakah.”

*E Köövo Arus To He' O He' Pe' Manih Pe Sosoenën
Luk 21:1-4*

41 E Ieesu' to iho' vatët non manih pa pokis vavaho' moni' va pa Iuun Hinhin Apuh, pare' ut non a napan to vavaho' ne a ma moni' pee manih pa pokis, a te' öt ö to vaho' a ma moni' peo. 42 Ka pah köövo amop arus nö ma', pare' vaho' o si' pöök voa' moni' to matan va ne manih pa poa toea'. 43 Ke Ieesu' vaoe ununun a ma vamomhë pe', pare' soe ke raoe pan, “Eö' to soe vamaman rakah keo' peöm, e köövo amop arus vëh to vaho' a moni' to apuh oah e non pa ma moni' no a napan to vavaho' ne manih pa pokis moni' va pa Iuun Hinhin Apuh, manih po epep pe Sosenën. 44 Ka napan varih to te' me ne a ma moni' peo, to vaho' ro a ma paeh manih pa ö vavaho' moni'. Ivëhkëk, e si' köövo vëh to kökööt rakah non pa moni' to vaho' vahik en pa si' moni' pe', pare' hikta te' hah me non ta meh marën a voen a taëën.”

13

E Ieesu' To Soe Pan A Iuun Hinhin Apuh Se Takök Matiu 24:1-2, me Luk 21:5-6

1 E Ieesu' me a ma vamomhë pe' to këh ee pa Iuun Hinhin Apuh, ka pah vamomhë pe' soe ke poan pan, “Ep këk na! Apuh, po iuun vihvih varuh nee to eok voh po vös ep vavih.” 2 Ke Ieesu' piun a soe pe', pare' soe vamanih pan, “Eën to ep me e nom na pa ma iuun apa'puh varuh, ha? Ahikta pah vös to onöt non a tok pa tonun a meh. Ahik. E'e se taru kunah kurus ee ma'.”

E Ieesu' To Soe Pan A Ma Punis Peo To Se Tavus Ma' Matiu 24:3-14, me Luk 21:7-19

³ E Ieesu' to iho' non manuh pa Tope Öliv, pare' ep non na a Iuun Hinhin Apuh va Jerusalëm to te' non ma' manuh. E Pita', ke Jëmis, ke Jon, ke Ëndru', ee varoe a taana' vamomhë to nö ma' manih pe Ieesu', pare hi poë pan, ⁴ “Soe ka möm ah, o poen poanheh no a ma tah poë varih se tavus. Me o vëknöm taeoh se tavus momoaan ma', kemöm se ep, pamöm nat a ma tah poë varih se tavus ma'?” ⁵ Ke Ieesu' piun a soe pee, pare' soe ke rapoë pan, “Matop vavih nem, ta pah te' tome' piuk ka neöm. ⁶ A nap peo rakah se nö ma', pare popoka' ne a ëhnaneo', pare soe va ee manih pan, 'Eö' ivëh a te' pamëh', pare piuk ee pa napan. ⁷ Paröm koe a näöp pa ö ne eöm se pënton a ma paarak va pa ma vapus apuh, me eöm se keh pënton ta ma vaato vanövan va pa ma vapus apa'puh to tavus manuh pa ma meh muhin. A, eöm se nat nem töhkak vahat, suk ataeah, a ma tah poë varih se tavus ee ma'. Ivëhkëk, o poen no oeh vëh se hik to me' e non pa tavus ma'. ⁸ A napan va pa pah muhin se sun, pare vapus me ee pa napan va pa meh muhin. Ka matop vih pa pah te' sunön se sun, pare' vapus me en pa te' matop vih pa meh te' sunön. A rikrik se kö pa ma meh muhin, ko maë apuh tavus en. A ma tah poë varih se tavus momoaan vamanih pa ö ne köövo to hara' o kamis va pa ö ne' to kehkeh vahuh non.

⁹ Eöm koman se matop vavih nem, a napan se öt a neöm, ko vaho' ee peöm po vahutët, ko ip ee peöm manih koman a ma iuun hinhin sone' pee. Eöm se sun em po vahutët matëero te' apa'puh va pa kaman, me ro te' susunön. Suk eöm to vaman, paröm vavatet a nem neo', paröm vatvus a Soe Vih

peö' manih pee. ¹⁰ A ma napan kurus va po oeh vëh se pënton a te' vëh to vatvus momoan voh a Soe Vih peö'. Ka amot no a ma tah poë varih se tavus po' ma'. ¹¹ Ee se vate' e peöm po vahutët, suk a ö ne eöm to vaman a no neo'. Eöm se nat nem nanaöp nem, paröm koe a karë vovoh ataeah nom se soe. Ahik. A ma soe kurus ne Sosoenën se he' vëhö' rakah en peöm, kôm soe tavus em. Suk ataeah, e' to hikta te' non pan, eöm koman ivarih se vavatvus nem a ma soe poë varih. Ahik. A Tuvuh Vasio' ivëh se vatvus a soe pamëh. ¹² O te' se he' mët ee pa ma kea pee manih pa nap hat, kee ip vamët ee pee. Ka kën taman se nok va ee nën manih pa ma koa' pee. Ka ma koa' pee se hat ke ne pa ma tamëëre me ra ma sinëëre, pare ip vamët ee pee. ¹³ A napan se heve ov e ne peöm, suk eöm to vaman, paröm vavatet a nem neo'. Ivëhkëk, o te' varih to te' vakis ne pa te' a ma punis, pare öök na po poen no o oeh se hik, e Sosoenën se hehe en pee.

*A Punö' Hat Rakah Se Tavus
Matiu 24:15-28, me Luk 21:20-24*

¹⁴ E Ieesu' to vavaato avoe' e non, pare' soe pet en pan, “Eöm se ep a Tah A Pah Hat rakah to sun non pa iuun pe Sosoenën.” Ka te' to ëhëh non a soe, e' se maaka vavih rakah non a pusun in a soe pamëh. Ivëh, ka napan varih to te' ne manih pa muhin va Jiutia' ee se rusin ee manuh pa moeh totope. ¹⁵ Ka te' vëh to tok non tonun a iuun pe', e' to hikta onöt non a kunah ma', ko ho koman iuun pe', pare' kokon ma' a ma tah pe'. ¹⁶ Ka te' vëh to te' non pa rak pe', e' to hikta onöt non a tapiun vos hah iuun pa kon ohop rë pe'. ¹⁷ Varenan rakah po köövo kikiuk, me ro köövo varih to vasisi' ne o koa'

sosone' manih po poen pamëh. ¹⁸ Eöm se hinhin vakis nem manuh pe Sosoenën, ka tah pamëh sih nat non tavus pa tēem tuvuh. ¹⁹ Suk manih po poen pamëh a punis apuh rakah se tavus. Taneo non po poen ne Sosoenën to nok a ma moeh tah kurus, pare' öök non ma' manih kuru, o vu punis to matan va non manih to hikta tavus avoe' voh non. Pare' hikta se tavus amot non. ²⁰ Ivëhkëk, e Sunön se keh hikta vakökööt voh a ma poen va pa ma punis poë varih, a napan kurus se ro vahik voh ee. Ivëhkëk, e Sosoenën to koman non a napan varih to vaman ne e Ieesu', ne' to vate' voh, ivëh, ne' to vakökööt suk voh pa ma poen poë varih. ²¹ Ivëh, ko poen pamëh no ta pah te' se keh soe ka neöm pan, 'Ep öm, e' e Kristo, e' ivëh to te' non manih! Kë', ep öm e' ivöh to te' non manuh.' Koe rakah a vaman eah. ²² O Kristo vapikpiuk, me ro te' vanënën soe vapikpiuk se tavus ma', pare vatvus a ma kiu apa'puh me a ma tah vatoksean. Ee to hikta onöt ne a nok a ma tah poë varih manih pa napan ne Sosoenën to soe a ö ne' se kon hah raoe. Ee se piuk vahok ee pa napan. ²³ Ivëh, köm se matop vavih nem, eö' to kömköm vovoh voh eo' peöm pa ma punis poë varih se tavus amot ee ma'.

*A Nö Hah Ma' Pe Koa' Te' Pa Napan Kurus
Matu 24:29-31, me Luk 21:25-28*

²⁴ "Ivëhkëk, a ma hat poë varih se hik ee,
'A potan se popoen,
ka sivö hikta se paapa non.
²⁵ O vesun se vu'vu' tane' ee ma' akis.
Ko kikis vöh akis se panih,
ko takö ee.' "

Ais 13:10; 34:4

²⁶ Ko poen pamëh no a napan se ep a neo' E Koa' Te' Pa Napan Kurus se nö me ma' o maaka me o kikis apuh manih pa koman a unöh. ²⁷ Eö' se vanö ma' o ankerö' peö', kee nö ma', pare' ununun a ma napan varih ne' to kon voh vamanih pa ma te' pe'. E' se ununun tane' ma' raoe manuh po taana' ö noton in a ö no akis me o oeh to aton ne.

O Poen Va Pa Nö Pe'

Matiu 24:32-35, me Luk 21:29-33

²⁸ E Ieesu' to vavaato avoe' e non, pare' soe pet en pan, “Eöm se kon tane' o vavaasis manih po naon fik. A ma pean se keh koos ma', pare pau vavoon hah ma', a, köm nat em po poen no a potan se pa, to taneo en. ²⁹ Ke' te' akuk va kov e non manih pan, o poen ne eöm se ep in a ma tah poë varih se tavus, eöm se nat em o poen hah peö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus to öök vatët en ma' manih po hopa'. ³⁰ Eö' to soe vaman rakah ka neöm. A ma napan va kuru to hikta se mët vahik ne, ka ma tah poë varih se tavus ee ma'. ³¹ A akis me o oeh se hik ee, ivëhkëk, a soe peö' to hikta se hik non, e' se te' tamaan e non.”

A Hikta Pah Te' To Nat Non Po Poen Me A Aoa' Ne Ieesu' Se Hah Ma'

Matiu 24:36-44

³² “Ivëh, ka hikta pah te' to nat non, po poen me a aoa' ne eö' to sosoe suk no'. O ankerö' va pa vöön va kin, me eö' e koa' pe Sosenën, emöm to hikta nat nem po poen ne eö' se hah ma', e Tamön varoe to nat non. ³³ Eöm se te' vamatop nem, suk ataeah, eöm to hikta nat nem po poen me a aoa' poanheh ne eö' e Sunön peöm Ieesu' Kristo se hah ma'.” ³⁴ E' se te' va e non manih pa pah te' to këh a vöön pe',

ko nö varo en pa vavih. E' to käh a ma te' kikiu pe' to matop ne a ma tah pe'. Pare' ki vakäkäh ken pee pa ma kiu, ko soe ke a te' vëh to ut non po hopa', pan e' se ut vavih non, suk e' se hah en ma'.

³⁵ “Ivëh, köm se ut vavih nem, ko te' vamatop nem, suk eöm to hikta nat nem po poen poanheh ne eö' se hah ma' vamanih pa ö ne tövaneah pa iuun se hah va ma'. Eö' tome' nö eo' ma' pa popoen, ke' pa topnin poen, ke' pa tö pe toa', ke' pa pöstakah, eöm to hikta nat nem. ³⁶ E' to hat non, peö' tome' vëvëhö' hah ma', ko vöhhak a neöm to koroh avoe' e nem. ³⁷ A soe va'ih ne eö' to soe ka neöm, eö' to soe kurus rakah keo' peöm a napan, pan eöm se te' vamatop nem, ko ut vavih nem.”

14

A Nap Apa'puh To Soe A Ö Nee Se Ip Vamët E Ieesu'

Matiu 26:1-5, me Luk 22:1-2, me Jon 11:45-53

¹ O pöök poen to me' avoe' e ne ko Poen Vapenpen va pa Taëën Hikto Is, me o poen va pa Taëën Apuh e' o Pasova' se tavus en. Ö te' susunön ësës he', me ro te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës to vavaiu vah käh e ne ta hanan nee se öt vakoaan vah va in e Ieesu', pare ip vamët poë. ² Ee to soe pan, “Ea se nat no nok vamanih, e' hikta te' vih non pa ö ne ea se öt e Ieesu' manih komön a ma poen va po Pasova' pa ö ne ea to vatötönun no pa Taëën Apuh pamëh. Suk ataeah, a nap peo varih tome' ep a tah na to nok, pare kunkuun ee po to vapus, ko vapus me ee pea.”

*E Köövo To Uh A Pasun E Ieesu' Po Vanom
Matiu 26:6-13, me Jon 12:1-8*

³ E Ieesu' to nö en manuh pa vöön va Bëtani', pare' tavus en pa iuun pe Saëmon, e Saëmon pamëh to te' me voh non a mët vëh a töpa'. E Ieesu' to ënëën va'peh me non o upöm te', ka köövo te' ma' o vanom o pöh voen va'puh rakah, pare' te' non po puto nee to nok voh pa vös nee to popoka' ne a arapasta, e köövo to kon o vanom, pare' puit ko ko'ko' en pe' manih pa pasun e Ieesu'. ⁴ E' to nok vamanih marën a vasunön e Ieesu'. Ivëhkëk, o upöm te' to te' ne nën to ep a tah va'ih, pare pah heve ee, ko vavasoe koman e ne pan, “Vahvanih ke köövo ko' vakit akuk o vanom vëh? ⁵ E' to vih non pea se vavoen o vanom pamëh, para kon a 300 voa' moni', para he' a moni' pamëh manih pa nap arus.”

A Ma Upöm Vamomhë Pe Ieesu' To Pah Heve Ov Ee Pe Köövo

⁶ Ivëh, ke Ieesu' soe ke raoe pan, “Koe öm eah, eöm vatamak suk eah ataeah? E' to nok vu ka neo' a tah to parin a vih vörep. ⁷ A ma tamoaan no te' arus se te' va'peh me e ne peöm, ne eöm se vava'aus tamoaan e nem pee. Ivëhkëk, eö' hikta se te' tamoaan me a no' neöm. ⁸ A tah ne' to onöt non a nok, ne' to nok vahik vur en pe' manih peö', e' to uh a neo' po vanom, to soe va non manih pan, e' to vamatop non a ö nö' se mët, kee pe ee peö'. ⁹ Eö' to soe vamaman rakah keo' peöm, manih po oeh avoes no a napan se keh vavatvus ne a Soe Vih pe Sosoenën. Ee se vavasoe suk vavi' e ne pa tah ne köövo vëh to nok manih peö', ka napan sih koman hah ne poë.”

*E Jiutas A Te' Va Iskariot To Soe Vaman En Pa Ö
Ne' Se He' E Ieesu' Manih Po Te' Susunön
Matiu 26:14-16, me Luk 22:3-6*

¹⁰ Manih po poen pamëh ne Jiutas Iskariot, e' a paeh va pa havun me ra poa vamomhë pe Ieesu', to nö en manuh po te' susunön ësës he'. E' to kehkeh vikuh non e Ieesu' manih pee. ¹¹ O te' susunön ësës he', me ro te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, ee to pënton a soe va'ih, pare pah vaeö suntan rakah ee. Ko nok ee pa soe vaman pee pa ö nee se he' poë ta ma moni'. Ivëh, ke Jiutas iu vah këh e non ta hanan ne' se vikuh vah va in e Ieesu'.

*E Ieesu' To Vaëen Me Ra Ma Vamomhë Pe' Pa
Taëen Apuh Va Po Pasova'
Matiu 26:17-25, me Luk 22:7-14; 22:21-23, me
Jon 13:21-30*

¹² O poen vamomoaan in a Taëen Apuh va pa Taëen Hikto Is va po Pasova' to tavus en, manih po poen pamëh nee to ipip a ma sone' sipsip ov in a Taëen Apuh va po Pasova'. Ka ma vamomhë pe Ieesu' hi ee pe' pan, “Eën iu nom a ö nemöm se vamatop ma' a Taëen Apuh va po Pasova' nih?” ¹³ Ke Ieesu' vanö en pa poa vamomhë pe', pare' soe ke rapoë pan, “Eöm pom se nö ko vos manuh Jerusalëm, paröm taum a pah te' to te'te' nö non a ruen to te' non pa nöh. E' se vatatan me a neöm, köm vatet eah. ¹⁴ Manuh pa iuun ne' to ho, eöm soe va in e tövaneah pa iuun pamëh manih pan, ‘E Apuh to ihi no ma' oah pan, a piprom poanheh neö' se vaënëen va'peh me a ma vamomhë peö' a Taëen Apuh va po Pasova'?’ ¹⁵ Ka te' pamëh se vataare en peöm pom pa piprom apuh vöh kin to

te' me non a pok ënëën, me a ma ö ihiho' to te' vamatop keon e non. Kôm vamatop ma' a taëën pea manih pa piprom apuh pamëh.”

¹⁶ Ko vamomhë vos ee manuh Jerusalëm, pare taum ee pa ma tah vamanih pa ö ne Ieesu' to soe a ma', ko vamatop ee pa Taëën Apuh va po Pasova'. ¹⁷ A muhin to matanpoen vahik en, ke Ieesu' nö va'peh me en ma' pa havun me ra poa vamomhë pe'. Kee ho ee koman iuun, pare taum e pa piprom nee se ëën a Taëën Apuh va po Pasova'. ¹⁸ Ee to iho' ee manih pa ma ö ihiho', pare ënëën po' e ne, ke Ieesu' soe ke rapoë pan, “Eö' to soe vaman rakah keo' peöm, a paeh koman va peöm varih o vamomhë peö' ivëh se vikuh ka neo' manih pa napan varih to hat ov a no neo', a te' pamëh to ënëën va'peh me e non peö' manih.” ¹⁹ A soe va'ih to vatamak rakah en pa ma vamomhë pe', kee taneo ee pa hi papaeh poë pan, “Eö' pö', ha?” ²⁰ Ke Ieesu' soe ke rapoë pan, “E' to te' non a paeh va peöm varih a havun me a poa vamomhë koman peö'. A te' pamëh to se pët vaho' hop va'peh me a neo' a ö taëën manuh pa koman a tis. ²¹ Oman, eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se mët eo', vamanih pa ö no Puk Vapenpen to soe va non. Ivëhkëk, varenan rakah pa te' vëh to vikuh ka neo' po te' varih to hat ov a no neo' sih. E' to vih non pa ö no e sinan a te' pamëh se hikta vahuh voh poan.”

E Ieesu' To Vaëën Me A Ma Vamomhë Pe'

Matiu 26:26-30, me Luk 22:15-20, me 1 Kõrin 11:23-25

²² O poen nee to ënëën ne, ke Ieesu' kon a ö taëën, pare' hin na e Sosoenën, ko soe vavihvih ke na eah, pare' kök a ö taëën pamëh, ko ki vakëkëh ken po

vamomhë pe', pare' soe ke rapoë pan, “Kon öm a ö taëën vëh. A ö taëën va'ih e' a sionineo'.” ²³ Pare' kon pet en na pa kap voaën, pare' soe vavihvih ke na e Sosenën, pare' he' raoe, kee kaak kurus tane' ee manih pa kap pe'. ²⁴ Ke Ieesu' soe ke rapoë pan, “E' iva'ih o era' peö', o era' pamëh to vataare non o vatompoan voon, o era' pamëh se tako' marën a voen hah a neöm a ma napan kurus. ²⁵ Eö' to soe vamaman rakah ke' peöm, eö' to hikta onöt no' a kaak hah o voaën va'ih, ke' onöt rakah non po poen ne eö' se kaak o voaën voon manuh pa Matop Vih pe Sosenën.” ²⁶ Kee nok o vaëhëh, ko no ee Tope Öliv.

*E Ieesu' To Soe A Ö Ne Pita' Se He' Tonun Poan
Matu 26:31-35, me Luk 22:31-34, me Jon 13:36-*

38

²⁷ Ke Ieesu' soe ke rapoë pan, “Eöm kurus se rusin këh em peö', suk ataeah, manih pa soe pe Sosenën, no a te' vanënën soe vëh e Sakarias to kiun vavoh manih pan,

'E Sosenën se ip vamët en pa te' utut sipsip,

ko sipsip se rusin vakëkëh ee.'

Sek 13:7

²⁸ Ivëhkëk, eö' se sun tane' hah po vapeepe, parö' vovoh ke' peöm manuh Galili'.”

²⁹ Ivëh, ke Pita' soe ke Ieesu' pan, “Eö' to hikta onöt rakah no' a rusin këh oah vamanih pa ö no upöm vamomhë pën se keh rusin këh oah.” ³⁰ Ke Ieesu' soe ke Pita' pan, “Nös pa popoen e toa' oete' se me' avoe' e non pa poa tö, eën se kukön soe eom pan, eën to hikta nat nom peö'.” ³¹ Ivëh, ke Pita' soe vakis en pan, “Oman rakah, eö' hikta onöt rakah no' a soe vamanih pan, 'Eö' to hikta nat no' pën.' E'

to onöt e non pa napan se ip vamët ee peö', kö' mët va'peh me eo' pën." Ka ma upöm vamomhë pe' pët soe va ee nën.

*E Ieesu' To Hinhin Non Manih Gëtsëmani'
Matiu 26:36-46, me Luk 22:39-46*

³² Ke Ieesu' me ra ma vamomhë pe' tavus ee manuh pa ö muhin va Gëtsëmani', ke Ieesu' soe ke ra ma vamomhë pe' pan, "Iho' nem manih. Kö' nö, ko hin." ³³ Ke Ieesu' me en pe Pita', ke Jëmis ke Jon, kee nö va'peh ee, ko kokoman pe Ieesu' punis rakah en. ³⁴ Ke Ieesu' soe ke ra kukön vamomhë pe' pan, "O kupu peö' to puh rakah non po tamak, kö' hara' ke nö' pan eö' se mët eo'. Te' nem manih, ko hinhin nem." ³⁵ Ke' nö a si' ö, pare' vu' po oeh, ko hinhin non na e Tamaneah Sosenën, pare' soe vamanih pan, e' se non iu non, ka punis vëh, oah en pe'. ³⁶ E' to hinhin va non manih pan, "Aba, Tamaneo', a ma tah kurus nën to onöt e nom pa nok, eö' to iu nö' a ö ne eën se kon këh a neo' po kamis vëh. Ivëhkëk, Tamön eën se nat nom suk o iu peö', ahik, eën se vatet varoe o iu koman pën."

³⁷ Ke Ieesu' tane' hah ma' pa ö ne' to hinhin non, pare' ep in a ma vamomhë pe' to koroh, pare' soe ke Pita' pan, "Saëmon, eën a koroh oh? Eën hikta onöt rakah ko nom a ut pa ta pah aoa', ha?" ³⁸ E' to soe ken pa kukön vamomhë pe' pan, "Ut nem, paröm hinhin nem, eöm tome' ku' em pa ö no a punö' se tavus a neöm. O apen to iu e non pa vatet a ma taate' vih, ivëhkëk, o sionin to susunë e non pa vatet." ³⁹ Ke Ieesu' hah en, pare' vapöök hin en. ⁴⁰ E' to hah tane' ma' pa hin, pare' nö en manuh pa ma vamomhë pe'. Pare' taum rae to koroh ne, suk ee to mët rakah ee po mamaasoe. Ee to hikta

nat ne pataeah nee se soe ke Ieesu'. ⁴¹ Vasuksuk po' ne Ieesu' to vakön hah en ma' manih pa kukön vamomhë pe', pare' soe ke rapoë pan, “Eöm koroh vavuriah avoe' e nem, ha? Onöt en! Ep këk öm, o poen peö' to tavus en no a napan se he' ee peö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus manih pa koreera nap hat. ⁴² Sun öm, ka nö ee. A te' vëh to vikuh a neo' to nö en ma' pa öt a neo'.”

E Jiutas To He' E Ieesu' Pa Koreero Te' To Vakihat Me Ne Poë

Matiu 26:47-56, me Luk 22:47-53, me Jon 18:3-12

⁴³ E Ieesu' to vavaato avoe' e non, ke Jiutas a paeh va pa ma vamomhë pe' öök en ma'. E' to me ma' a nap peo rakah to pët öt nö ne ma' a ma rapis rë, me a ma tanaon. O te' sunön ësës he', me ro te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, me ra ma te' susunön po Jiu', to vanö ma' raoe. ⁴⁴ Ke Jiutas a te' vëh to vikuh in e Ieesu' pa koreera nap hat, to he' ma' o vëknöm manih pa napan pan, “A te' vëh, nö se keh uma' eah, e' kuru a te' pamëh, söm öt eah.” ⁴⁵ Ke Jiutas öök ma', pare' nö vëvëhö' en manuh pe Ieesu', pare' soe pan, “Apuh!” Pare' uma' en pe'. ⁴⁶ Ka nap hat nat ee pe' e Ieesu', ko nö ma', pare' öt ee pe', ko nohnoh ee pe'. ⁴⁷ Ivëhkëk, e Pita' a paeh va pa kukön te' varih to sun vatët ne pe Ieesu' to rëh tane' o rapis rë pa ö pepet pe', ko moes kurus en pa tenan a te' kikiu pa Te' Susun po Te' Èsës He'. ⁴⁸ Ke Ieesu' hi en pee pan, “Eöm nö ma' pa öt a neo', paröm te' em ma' pa ma rapis rëërë, me a ma tanaon ke pan eö' a te' kakaveo, toh? ⁴⁹ A ma poen kurus ne eö' to te' me voh a no' neöm, parö' vavaasis a no' neöm koman a Iuun Hinhin Apuh,

köm hikta öt po' voh a neo' nën, toh? Ivëh, ka soe va po Puk Vapenpen puh en” ⁵⁰ Ka ma vamomhë pe Ieesu' rusin këh ee pe'. ⁵¹ Ka pah te' seka' to rara non o rara kakaare to suksuk nö non e Ieesu', kee kehkeh öt ne poë, ivëhkëk, ee to öt varoe ee po rara pe', ⁵² ke' rusin pehpeah en, ko këh en po rara pe'.

E Ieesu' To Sun Po Vahutët Manih Pa Matëero Kum Te' Susunön Po Jiu'

Matiu 26:57-68, me Luk 22:54-55; 22:63-71, me Jon 18:13-14; 18:19-24

⁵³ Ka nap hat me ee pe Ieesu' manuh pa iuun pa Te' Susun po Te' Ësës He', manih pa iuun pamëh no te' susunön ësës he', me o te' susunön po Jiu', me ro te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, to te' tönun e ne nën. ⁵⁴ Ke Pita' suksuk amot nö e non ma' pa napan to meeme nö ne e Ieesu'. E' to nö, pare' te' e non pa havin in a iuun pa Te' Susun po Te' Ësës He', pare' iho' va'peh me e non po te' utut, ko ma'kis e non po sura'. ⁵⁵ Ko te' susunön ësës he', me ro Kum Te' Susunön po Jiu' vaoe ee na pa ma meh te', kee nö ee ma', pare vava'aus ee pa vatvus a ma tah ne Ieesu' to nok voh. Suk ee to kehkeh taum ne ta hanan nee se ip vamët koe vah va in poë. Ivëhkëk, e'e to hikta taum ta pah hat manih pe Ieesu'. ⁵⁶ A nap peo rakah to pët he' ma' a ma vahutët piuk manih pe Ieesu', ivëhkëk, a ma vahutët pee to hikta te' man ne, pare nun. ⁵⁷ Ka ma upöm te' sun, pare soe a ma soe piuk manih pe Ieesu', pare soe pan, ⁵⁸ “Emöm to pënton voh nem eah to soe pan, ‘Eö' se mirö' eo' pa Iuun Hinhin Apuh vëh no a napan to eok voh pa ma koreere, ko murin in o kukön poen, eö' se eok hah a meh

Iuun Hinhin Apuh na to hikta onöt no a eok pa koreera.' ” ⁵⁹ Ivëhkëk, a ma vahutët nee to poka' e Ieesu' to hikta te' man rakah ne. ⁶⁰ Ka Te' Susun po Te' Ësës He' sun manih pa matëëre kurus pare' hi e Ieesu' pan, “Eën hikta pinpiun suk nom a ma soe varih ataeah no a napan tō popoka' a nom oah?” ⁶¹ Ivëhkëk, e Ieesu' to te' vasup e non, pare' hikta soe ta pah tah. Ka Te' Susun po Te' Ësës He' hi hah en pe' pan, “Eën kov e Kristo e Koa' pe Sosoenën vëh na to kë no sih a ëhnaneah, ha?” ⁶² Ke Ieesu' soe pan, “Eö' kuru ivëh. Amot nôm se ep ka neo' e Koa' Te' Pa Napan Kurus to se iho' no' pa papmatö pe Sosoenën a Kikis Vi. Parö' nö va'peh me ma' a unöh va akis.” ⁶³ Ka Te' Susun po Te' Ësës He' sisi en po ohop pe', pare' soe pan, “Ea hikta se vaiu hah no ta ma meh te' se vatvus ma' ta ma meh soe. ⁶⁴ Suk ataeah, eöm to pënton koman e nem pe' to sosoe o'oah e non pe Sosoenën. O kokoman taeah po' nôm to te' me nem?” Ee kurus to pët soe vaonöt ee, pare soe pan, “E' to te' me e non pa hat, ko se mët en.” ⁶⁵ Ka ma upöm pee taneo ee pa teteo e Ieesu', pare nohpipe ee pa mataneah po rara, ko töstös ee pe', pare hi poë pan, “Poka' oon voh ah, eteh to tös a oah?” Ko te' utut me poë, pare tatapan ee pe'.

*E Pita' To Soe Pan E' To Hikta Nat Non Pe Ieesu'
Matiu 26:69-75, me Luk 22:56-62, me Jon 18:15-18; 18:25-27*

⁶⁶ Manih po poen avoe' pamëh ne Pita' to iho' non manuh vakunah koman a eean, ka pah köövo kikiu po Te' Susun po Te' Ësës He' nö ma'. ⁶⁷ E köövo pamëh to ep e Pita' to ma'kis non po sura', pare' ves rakah non pa matan e Pita', pare' soe pan, “Eën me

po' to te' va'peh me voh nom e Ieesu' va Nasarët toh?" ⁶⁸ Ivëhkëk, e Pita' to vonih en, pare' soe pan, "Eö' to hikta nat no', parö' hikta maaka no' pa tah nën to vavaato suk nom." E' to piun va nën, pare' tavus koe en po hopa', ka varu' rakah vakomanih no a pah toa' oete' to to tötö en. ⁶⁹ Ke köövo kikiu pamëh ep poan, pare' soe ke ra napan to sun vatët ne pan, "A te' vëh, e' a meh va pee." ⁷⁰ Ivëhkëk, e Pita' to soe hahah kov en pan, "Ahik." Ka meh si' ö oah en, ka napan varih to sun vatët ne pe Pita' soe ee pan, "O pöh man rakah, eën a meh va pee, eën hikta se vonih nom, suk ataeah, eën a te' va Galili'." ⁷¹ Ivëhkëk, e Pita' to vonih vakis rakah en, pare' soe pan, "Oman rakah, e Sosenën se vakmis en peö' pa ö ne eö' se keh hikta sosoe no', oman! Eö' to hikta nat no' pa te' vëh nöm to vavaasoe suk nem!" ⁷² Ka varu' vakomanih ne toa' oete' to vapöök tö en, ke Pita' koman hah po' en pa ö ne Ieesu' to soe vavoh ke poan pan, "Vamomooan in a ö ne toa' oete' se me' avoe' e non pa poa tö. Eën se kukön soe eom pan, eën to hikta nat nom peö'. Ke Pita' vamösru, pare' ook en, e' to koman hah o piuk pe', pare' pah tamak en.

15

Ee To Me E Pe Ieesu' Manuh Pe Paëlat E Susun Pa Kaman Va Room

Matiu 27:1-2; 27:11-14, me Luk 23:1-5, me Jon 18:28-38

¹ Pa pöstakah rakah no o te' susunön ësës he', me ro te' susunön po Jiu', me ro te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, to vatötönun me o Kum Te' Susunön po Jiu'. Ee to nohnoh poë, pare me e pe'

manuh pe Paëlat. ² Ke Paëlat hi en pe' pan, “Eën kov e sunön po Jiu', ha?” Ke Ieesu' piun a soe pe', pare' soe pan, “Eën koman to soe va eom nën.” ³ Ko te' susunön ësës he' poka' poë pa ma soe peo. ⁴ Ivëh, ke Paëlat hi hahha kov en pe' pan, “Eën hikta pinpiun nom ta pah soe toh? Ep e nom oh, ee to vateen e pën pa ma vu soe.” ⁵ Ivëhkëk, e Ieesu' to hikta piun ta pah soe. Ivëh, ke Paëlat pah toksean rakah en.

*E Paëlat To Soe Kee Ni Ee Pe Ieesu' Pa Kuruse
Matu 27:15-26, me Luk 23:13-25, me Jon 18:38-
40; 19:1-16*

⁶ Pa ma kirismas kurus manih pa Taëën Apuh va po Pasova', ne Paëlat to vavatvus tane' hah non sih a pah te' manih pa nohnoh, pa ö no a napan se hin poë. ⁷ Manih pa ma poen poë varih nee to vaho' voh a ma pah te' manih pa nohnoh. Suk ataeah, a ma te' poë varih to kunkuin voh o vapus, kee vapus me a kaman va Rom, ko ip vamët rakah ee pa ma pah te' va Room. Ka paeh va pa napan poë varih to kunkuin o vapus ivëh, e Barabas. ⁸ A nap peo to tavus ma', pare taneo ee pa hin e Paëlat pan, e' se nok vamanih pa ö ne' to nonok moaan vavoh non manih pee. E' to vavatvus tane' voh non sih a ma pah te' manih pa nohnoh. ⁹ Ke Paëlat hi en pee pan, “Eöm iu nem a ö ne eö' se vatvus nös e sunön po Jiu', ha?” ¹⁰ E Paëlat to soe vamanih, suk e' to nat e non po te' susunön ësës he' to puhio' ne e Ieesu', ivëh, nee to vaho' suk ma' poë manih pa koreneah. ¹¹ Ivëhkëk, o te' susunön ësës he' to kunkuin e ne pa ma kokoman pa napan, pan e Paëlat se vahah ke ma' raoe e Barabas, ke Ieesu' mët varoe. ¹² Ke Paëlat hi hah en pee pan, “Keö' se po' nok ataeah

manih pa te' vëh ne eöm to popoka' nem eah e sunön po Jiu'?" ¹³ Ka napan taoa ma', pare pët soe ma' pan, "Ni öm eah pa kuruse." ¹⁴ Ke Paëlat hi hah en pee pan, "Suk ataeah, a hat taeah ne' to nok?" Ivëhkëk, a napan to taoa suntan rakah ee ko soe ke Paëlat pan, "Ni öm eah pa kuruse." ¹⁵ E Paëlat to kehkeh vamanman vah non a napan, ivëh, ke' vanö to'to' hah en ma' pe Barabas. Ivëhkëk, e' to he' e Ieesu' manih pa nap vëvënsun, pan ee se rëp poë po uris rëprëp te', pare ni poë pa kuruse.

A Nap Vëvënsun To Kö E Ieesu'

Matiu 27:27-31, me Jon 19:2-3

¹⁶ Ka nap vëvënsun me ho ee pe Ieesu' manuh pa ö vavahutët manuh pa iuun pa kaman, pare vaoe ununun na a ma meh pee, kee tönun ee ma'. ¹⁷ Pare ohop ee pe Ieesu' po ohop rë erera', pare nok o uvan po uris to'to', ko uvan ee pe'. Ee to nok va nën marën a hinën in poë, vamanih pe' e sunön. ¹⁸ Pare taneo ee pa vaeö me a kë vapikpiuk poë, ee to soe pan, "Potan avih Sunön po Jiu'." ¹⁹ Ee to navuh ee pa pasuneah po toknon. Pare teteo poë, pare vatokon, ko vavövöne' in poë. ²⁰ Kee vahik kö poë, pare ihan këh poë o ohop rë erera' vëh nee to ohop moaan vu poë, pare ohop hah ee pe' po ohop koman pe', ko me ee pe' pan ee se ni poë manih pa kuruse.

Ee To Vahan E Ieesu' Manih Pa Kuruse

Matiu 27:32-44, me Luk 23:26-43, me Jon 19:17-

27

²¹ Manuh hanan nee to akeh a pah te' va Saëriini' to vovos nö non Jerusalëm, to tane' ma' muhin, a ëhnaneah e Saëmon e' e taman, ere Alëksanta',

pen e Rufus. Ka nap vëvënsun ep poë, pare toon vakis rakah ee pe' pan e' se te' va'aus e Ieesu' pa kuruse. ²² Kee me ee pe Ieesu' manuh pa tope nee to popoka' ne a Gölgöta', a pusun in a ö soe pamëh to soe va non manih pan, "A ö no a ma kaho' te' to pet ne." ²³ Manuh nën nee to kehkeh vakaak ne e Ieesu' po voaën nee to hovën pa ëto' vatö kamis, Ivëhkëk, e Ieesu' to hikta kaak a ëto' pamëh. ²⁴ Ee to vahan ee pe Ieesu' pa kuruse, pare ki vakëkëh a ma ohop pe' manih topniire, pare vi a saatu', ko ut ne peteh ivëh se kon a ma papaeh va pa ma ohop pe'. ²⁵ Pa 9 kirök pa pöstakah, nee to ni ee pe Ieesu' pa kuruse. ²⁶ Ka manuh kin pa pasun in a kuruse ne Paëlat to kiun a soe to vataare non ataeah nee to vate' suk voh poë pa hat. E' to kiun vavoh manih pan, "IVA'IH A TE' SUNÖN PO JIU'." ²⁷ Manih pa havin e Ieesu' nee to ni a meh poa te' kakaveo, a paeh to han ke non pa papmatö, ka meh han ke non pa papkiruk pe Ieesu'. ²⁸ Ke' a tah pamëh to vapuh en pa pah soe va po Puk Vapenpen, ke' tavus vaman en. Ka soe pamëh, to te' va non manih pan, "Ee to ëh va'peh me e Ieesu' pa nap hat." ²⁹ Ka napan to vaoah ne, pare vavövöne' ne poë, ko vaviivi pasun, pare soe pan, "Hahah! Eën kov ivëh to sosoe voh nom pan, eën se kök a Iuun Hinhin Apuh, parën eok hah eom pe' po kukön poen ro, ha?" ³⁰ Varu' rakah vakomanih sën këh kunah ma' a kuruse parën va'aus koman hah eo." ³¹ O te' susunön ësës he', me ro te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, to vavövöne' e ne pe Ieesu', pare vavaasoe aven e ne pan, "E' to vava'aus voh non o upöm te', ivëhkëk, e' to hikta onöt non a va'aus koman hah ea. ³² Ka ep voh no

pe Kristo vëh e sunön pa napan va Israël, kuru ne' se këh kunah ma' a kuruse, ka ep, para vaman po' eah." A poa te' kakaveo varih nee to ni sinten a te' kuruse pe Ieesu'. Ee me to vavövöne' e ne pe'.

E Ieesu' To Mët En

Matiu 27:45-56, me Luk 23:44-49, me Jon 19:28-

30

³³ Pa topnin potan pa 12 kirök no a popoen to kopös avoes en pa muhin, ko hik pa 3 kirök pa matanpoen. ³⁴ Pa 3 kirök ne Ieesu' to tötö suntan rakah va en manih pan, "Eloi, Eloi, rama sapaktani?" E' to sosoe va non manih pan, "Sosoenën peö', Sosoenën peö', eën varakah ka neo' toh?" ³⁵ Ka napan to sun vatët ne manih pa ö ne Ieesu' to han non to pënton a ö ne' sosoe va non, pare soe pan, "E' to vavaoe non e Elaëja' pan e' se va'aus poan." ³⁶ Ka pah te' vavaveo, pare' vaho' na ta tah rö ötöt ruen manih po vinika', pare' vakapis poan po noton a tanaon, pare' he' e Ieesu', pan e' se kaak, ka te' pamëh soe en pan, "Anoeh voh, ka ep voh no, e Elaëja' se pö' ihan en pe' ke' këh kunah en ma' pa kuruse, ke' ahik." ³⁷ Ke Ieesu' pah tötö suntan en, ka apeneah këh en pe', ke' mët en. ³⁸ Ko rara vëh to han non koman a Iuun Hinhin Apuh tasi tane' ma' manuh po pasun, pare' öök en manih po kusin, pare' tavus en a poa tan. ³⁹ Ke susun pa nap vëvënsun to sun non matan in a kuruse ep in a ö ne Ieesu' to mët vah ava, pare' soe en pan, "A te' vëh e' vamaman rakah e Koa' pe Sosoenën." ⁴⁰ A ma meh köövo me to sun varo amot e ne ma', pare ut ne, ka paeh va pee ivëh, e Maria' va pa vöön va Makdala', me Maria' e sinan e Jëmis, e kea sone' pe Jeosëp, pen Salome'. ⁴¹ Moaan voh

ne Ieesu' to te' voh non Galili', ko köövo poë varih nönö va'peh vah me voh ne poë, pare vava'aus ne poë, o köövo peo rakah me to te' ne nën to nö va'peh me voh e Ieesu' manuh Jerusalêm.

Ee To Vaho' A Sionin E Ieesu' Pa Kove' Nee To Top Voh Pa Vös

Matiu 27:57-61, me Luk 23:50-55, me Jon 19:38-42

⁴² Pa matanpoen, po vatönim, e' o poen nee to vamatop ne a ma taëën va po Poen Apaapo. ⁴³ E Jeosëp va Arimatia', e' a te' va po Kum Te' Susunön po Jiu' no a napan to ta ne sih poë. E' me to anoeh non sih a Matop Vih pe Sosenën, e' to hikta nanaöp non, pare' nö manuh pe Paëlat, ko hinhin non a sionin e Ieesu' pan e' se herep tane' ma' pa kuruse. ⁴⁴ E Paëlat to pah kokoman vörep e non, pare' hi e Jeosëp pan, “E' kës to mët en, ha?” E' to vaoe en na pa te' susun pa nap vëvënsun, pare' hi eah pan, “E' Ieesu' mët en, ke' ahik?” ⁴⁵ E Paëlat to tēnan vahik en pa ma vahutët pa te' susun po te' vëvënsun, pare' ta' en pe Jeosëp pan e' se herep tane' ma' a sionin e Ieesu' manih pa kuruse. ⁴⁶ E Jeosëp to voen ma' o pöh rara kakaare, pare' herep en pa sionin e Ieesu' kēh a kuruse, pare' pöm poan po rara kakaare. E' to te' hop en pa sionineah po vapeepe nee to top voh a pa vös apuh. Ke Jeosëp vahuk a meh vös to te' va non manih po ipapanih, pare' sunpip en pa matan a top pamēh ne Ieesu' to pet non. ⁴⁷ E Maria' va Makdala', me e Maria' sinan e Jeosëp, ee pon to ut me e ne, pare ep e ne pa ö vēh nee to vaho' a sionin e Ieesu'.

16

E Ieesu' To Sun Tane' Hah Po Vapeepe Nee To Top Voh Pa Vös

Matiu 28:1-8, me Luk 24:1-12, me Jon 20:1-10

¹ O Poen Apaapo to oah en, ke Maria' va Makdala', me a Maria' e sinan e Jëmis, ke Salome' to te' ma' a ma vanom o voavuh vih marën a uh a sionin e Ieesu'. ² Pa pöstakah rakah po poen vamomoaan in o nënkikiu, nee to nö ee manuh po vapeepe to te' non pa top vös. ³ O poen nee to nönö nö ne manuh hanan, ee vaiihi nö e ne pan, “Eteh rakah ivëh se vahuk ka ra a vös apuh vëh to sunpip non o hopa' oho koe vëh pa top vös?” ⁴ Kee ep peah na, pare ep vahik ee na pa vös to vahuk këh en po hopa' in o vapeepe. ⁵ Ee to hop ee manuh po vapeepe, pare ep in a pah te' seka' to iho' non pa papmatö. E' to ohop non o ohop kakaare o pöh rë vörep, pare pah töhkak vahat ee. ⁶ Ka te' seka' pamëh soe ke raoe pan, “Koe öm a töhkak vahat, eö' to nat e no' peöm to nö ma' pa ep e Ieesu' va Nasarët vëh nee to ni voh poë manih pa kuruse. E' to hikta te' non manih, e' to to' en, ko sun hah voh en, iva'ih a ö nee to vaho' voh poë. ⁷ Varu' rakah vakomanih nöm se nö, paröm soe vanat a ma vamomhë pe', paröm soe pet me ke Pita' pan, e Ieesu' to vovoh ken peöm manuh Galili', e' to te' non nën se röm nö paröm ep in eah nën. Vamanih pa ö ne' to soe vavoh ka neöm.” ⁸ Ka kukön köövo tavus tane' hah ma' manuh po vapeepe, pare vaveo tane' ma' nën, suk ataeah, ee to pah naöp suntan ee, pare rikrik e ne, ko hikta vaato me ta meh te'.

E Ieesu' To Tavus E Maria' Va Makdala'
Matiu 28:9-10, me Jon 20:11-18

⁹ Pa pöstakah rakah po poen Apaapo ne Ieesu' to sun tane' hah po vapeepe, pare' tavus momoan e Maria' va Makdala'. E köövo pamëh ne Ieesu' to veo tane' voh a tönim me a poa ora' hat manih pe'.
¹⁰ E Maria' to nö en, pare' soe vanat en po te' varih to nönö va'peh vah me voh ne e Ieesu'. O te' poë varih to vaokook ne, pare' tatamak ne e Ieesu' to mët. ¹¹ E Maria' to soe ke rapoë pan, "E Ieesu' to to' hah en, kö' ep eo' ma' pe'. Parö' vaato me eo' pe'." Ivëhkëk, ee to pënton a soe va'ih, pare' hikta vaman ne a soe pe Maria'.

*A Poa Vamomhë To Ep In Ieesu' Manih Hanan
 Luk 24:13-35*

¹² Vasuksuk no a poa vamomhë to këh ma' a Jerusalëm, pare' nönö nö ne ma' hanan, ke Ieesu' panih ko matan ke e non, pare' nö ma' ko tavus en pee. ¹³ Ka poa vamomhë poë varih hah ee, pare' sosoe ke ne a ma upöm vamomhë pe Ieesu', ivëhkëk, ee to hikta vaman a soe pee pon.

*E Ieesu' To He' O Vamomhë Pe' A Kiu Nee Se Nok
 Matiu 28:16-20, me Luk 24:36-49, me Jon 20:19-23*

¹⁴ Vasuksuk in a ö ne Ieesu' to sun tane' hah po vapeepe, ne' to nö ko tavus hah en pa havun me a pah vamomhë pe', po poen nee to ënëën nee. Pare' pah sirö' suntan en pee, suk ee to hikta te' me ne o vaman, me a ö nee to hikta vaman o te' varih to ep in poë to to' hah. ¹⁵ E Ieesu' to soe ke rapoë pan, "Eöm se nö manuh pa ma ö kurus manih po oeh ovoes vëh, paröm vavaasis a Soe Vih peö' manih pa ma napan kurus. ¹⁶ Ere tereh se vaman, köm pupui rae, e Sosoenën se kon hah en pee. Ivëhkëk,

ere tereh se keh hikta te' me ne o vaman, ee se sun ee po vahutët apuh pe Sosoenën. ¹⁷ E Sosoenën se he' en po kikis manih po te' varih to vaman a no neo', kee nok ee pa ma vu tah vatoksean. Pare veo tavus ee po ora' hat manih pa ëhnaneo', ko vaato ee pa ma vu to voon varih to hikta te' ne pan a ma to koman pee. ¹⁸ Ee se keh öt ro ee pa kuru' ënëen vamët te' pa koreere, pare kaak ro ee pa ta ëto' vamëtmët, a ma tah poë varih to hikta onöt nee a mirö' raoe. Me ee se keh vaho' a ma koreere manih po te' varih to hara' ne a ma vu mët, a ma mët pee se hik ee, kee hara' vavih hah ee.”

E Sosoenën To Me Hah En Pe Ieesu' Manuh Pa Vöön Va Kin

Luk 24:15-53, me Aposol 1:9-11

¹⁹ E Sunön pea e Ieesu' Kristo to vatvus vahik ken pa ma vamomhë pe' pa ma soe, ke Sosoenën me peah hah en pe' manuh pa vöön va kin, ke' iho' e non pa papmatö pe Sosoenën. ²⁰ Ko vamomhë pe' tavus tane' manih Jerusalëm, pare nö ee pa vavaasis a Soe Vih manih pa napan kurus va po oeh vëh. E Sunön to kiu va'peh me non raoe, kee nok a ma tah vatoksean marën a vataare a ma napan, pan a Soe Vih to te' man e non.

SOE A TO'TO'
The New Testament in the Vasui (Tinputz) Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Vasui long Niugini

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Vasui (Tinputz) (Tinputz)

Dialect: Vasui

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-01-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

f779a4b1-4c33-58ed-ae43-2686ceb877fb